

עומק הדף

דף לו

תוכן

- א. אשה שאסורה מדרבנן, אם נחשבת 'אינה ראויה לקיימה' מדאורייתא
- ב. בדין 'טענינן' כדי להוציא ממון
- ג. הטעם ד'היוצאת משום שם רע' אין לה קנס
- ד. שבוייה אין לה קנס, בתורת ודאי או בתורת ספק

א) אשה שאסורה מדרבנן, אם נחשבת 'אינה ראויה לקיימה' מדאורייתא

- א. הגמ' (לה: מביאה מברייתא, 'עריות ושניות לעריות אין להן לא קנס ולא פיתוי', ומקשה הגמ', 'מאי עריות ומאי שניות לעריות', ומתחילה רצתה הגמ' לפרש, ד'עריות' היינו נשים שאסורין לו מן התורה, ו'שניות לעריות' היינו נשים שאיסורן אינן אלא מדרבנן, אך מקשה הגמ' ע"ז, 'כיון דמדאורייתא חזיא ליה, אמאי אין להן קנס'.
- ב. המשנה למלך (הל' נערה פ"א הי"ב) הביא בשם מהר"א ששון, שכוונת הגמ' היא, דאשה שאסורה רק מדרבנן נחשבת 'ראויה לקיימה' מדאורייתא, ולכן גם לפי ר' שמעון בן מנסיא (מובא לעיל (כט:)) לא נתמעטה מקנס. [עיי"ש שהקשה מכאן על דברי הכסף משנה (שם), שכתב, שאשה שאסורה מדרבנן נחשבת גם מדאורייתא כאשה ש'אינה ראויה לקיימה', ולפיכך אין מצוה לישאנה].
- ג. השיטמ"ק (ד"ה שניות) הקשה מכאן על דברי רש"י לעיל (כט). שפירש ד'נתינה' שיש לה קנס, היינו הגבעונים, שאסורים לקהל משום דדוד גזר עליהם. והקשה השיטמ"ק, דמבואר ברש"י דנתינים אסורים רק מדרבנן, ואפ"ה איתא בגמ' (כט:): שאחת מהנפק"מ בין שמעון התמני ור' שמעון בן מנסיא היא הנתינה, שנחשבת 'אינה ראויה לקיימה', אבל קידושין תופסין בה. ולכאן זה נסתר מהגמ' בסוגיין, דנקטה דזה נחשב ראויה לקיימה.
- ד. השיטמ"ק (שם) תירץ, דיש לחלק בין 'שניות לעריות', שגזרו עליהן חז"ל כדי להרחיק את האדם מן העבירה, לבין נתינים, דגזרו עליהם 'שלא יבאו בקהל כממזרים ושאר הפסולין'. [ועי' בשער המלך (הל' איסור"ב פ"ח הכ"ד) שהביא רביה לחילוק זה, מהא דשניות אינן פוסלות לכהונה ע"י ביאתן, אבל נתינים פוסלים]. אך במשנה למלך (הל' נערה פ"א ה"ה) השיג על חילוק זה, 'לא מצאתי לא טעם ולא ריח בחילוק זה'.
- ה. בעטרת שמואל (ד"ה שניות) ביאר כוונת השיטמ"ק, דגבי נתינים גזרו עליהם חז"ל שהם עצמם נחשבים נשים אסורות, וחל בהם שם 'ערוה', משא"כ לגבי שניות, לא תקנו עליהן שיהיו אסורות מצד עצמן, אלא כל האיסור הוא רק הרחקה. [וציין, שמצינו כעין חילוק זה בחידושי מרן רי"ז הלוי (הל' חמץ ומצה פ"א) לגבי דיני חמץ].

ב) בדין 'טענינן' כדי להוציא ממון

- א. הגמ' מקשה סתירה, דבברייתא א' איתא, דשוטה יש לה טענת בתולים, [כלומר, שאם טוען הבעל שלא מצא לה בתולים, הפסידה כתובתה], ואולם בברייתא אחרת איתא, דשוטה אין לה טענת בתולים, ומתרצת הגמ', הא ר' גמליאל [דסבר דאשה נאמנת במקום טענת בתולים], הא ר' יהושע [דסבר אינה נאמנת], ומקשה הגמ', הא גם לר"ג אינה נאמנת בלא טענה, ומתרצת הגמ', 'כגון זו פתח פיה לאלם הוא'.
- ב. מצינו בראשונים ב' שיטות לגבי איזו טענה טעני' בשבילה. ברש"י (ד"ה הא ר"ג) מבואר, דטעני' בשבילה טענת 'משארסתני נאנסתי'. אולם הרמב"ן כתב, דטעני' בשבילה שהיתה מוכת עץ קודם האירוסין. [ועיי"ש שחידש, דע"י טענה זו יש לה מאתים, ואפילו לרבנן דס"ל דמוכת עץ כתובתה מנה, הכא שאני, דבאמת אין כתובה לשוטה כלל, אלא איירי באופן שהבעל כתב לה כתובה מעצמו, ובכה"ג גם מוכת עץ יש לה מאתים].
- ג. ונפק"מ בין ב' טענות אלו מבואר ברמב"ן, באופן שקידש ובעל לאלתר, שבכה"ג א"א לטעון 'משארסתני נאנסתי', אבל עדיין אפשר לטעון דמוכת עץ היתה. ולפי"ז יוצא, שנחלקו רש"י והרמב"ן באופן שקידש ובעל לאלתר, אם טעני' בשבילה או לא.
- ד. המשל"מ (הל' אישות פ"א ה"ח ד"ה והוי) העיר, מדוע לא ס"ל לרש"י כדעת הרמב"ן בזה, [עיי"ש שהאריך להביא כמה דרכים לבאר דעת רש"י]. והמהר"ם ביאר, דמוכת עץ לא שכחא, וס"ל לרש"י דטעני' רק טענות שהן שכחות, ולא טענות שאינן שכחות.
- ה. השב שמעתתא (ש"ב פ"ב) ביאר דעת רש"י באופן חדש, שבדרך כלל לא שייך כאן דין טענינן, שהרי אין לנו לטעון מספק כדי להוציא ממון, אלא דכאן טעני' משום שיש סיוע לטענה דידן, דהיינו 'כאן נמצא כאן היה', שכיון שנמצא הספק ברשות הבעל, מסתמא נבעלה ברשותו, [וכתב, שכן מבואר בתוס' (ד"ה החרשת), שהבינו כן בדעת רש"י], ועפי"ז ביאר, דלא טעני' שהיתה מוכת עץ קודם הקידושין, דבוה ליכא 'כאן נמצא כאן היה'.

ג) הטעם ד'היוצאת משום שם רע' אין לה קנס

- א. הגמ' (לה: מביאה מברייתא, היוצאת משום שם רע אין לה לא קנס ולא פיתוי. והגמ' בסוגיין מבארת, שהצירוף הוא, דאתו ב' תרי ואמרי לדידהו תבעתנהי באיסורא'. ומבואר בגמ', שבכה"ג ליכא קנס משום ד'שכיחי פרוצין'.
- ב. ברש"י (ד"ה בשלמא) ביאר הטעם דליכא קנס, דכיון שיש עדים שהיא היתה מחזרת אחר הזנות, אינה בחזקת בתולה. ובספר דבר יעקב (אות ה) העיר, שלדבריו יוצא, שאין כאן ראייה ברורה שהיא בעולה, אלא שאינה בחזקת בתולה, ולפי"ז אם ב' עדים מעידים שידוע להם שהיא בתולה, יש לה קנס. [ועי' בחי' רעק"א שהקשה, א"כ אם ב' עדים מעידים באשה שהיא הפקירה עצמה להם, יש לחוש שנבעלה לאיש אחר, וזו לא שמענו].
- ג. אולם ברמב"ם מבואר טעם אחר בזה, שכתב (הל' נערה פ"ב הי"ז), שאשה שמפקרת עצמה לזנות אין לה קנס, משום היא בכלל האיסור ד'לא תהיה קדשה', ובכה"ג אין קונסין המאנס, 'שלא חייבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה, אבל זו שהכינה עצמה לכך כו', הרי זו קדשה'.
- ד. בספר יד דוד (ד"ה אלא) ביאר כוונת הרמב"ם, שהתורה מחייבת קנס רק במקום שהזנות באה ע"י האונס או הפיתוי, אך באופן שהיא הפקירה עצמה לזנות בלי שום אונס או פיתוי, לא חייבה התורה קנס כלל. [ועי' בשו"ת משאת משה (ח"מ סי' מה) שביאר כוונת הרמב"ם באופן אחר, דפטור מטעם מחילה, שהפקירה עצמה לזנות, אך הקשה, דהקנס הוא של אביה ולא של עצמה, והיאך מהני מחילתה].
- ה. הר"ן הקשה על דעת הרמב"ם, מאי קאמרה הגמ' דליכא קנס משום דשכיחי פרוצים, הא גם בלא"ה פטור, משום דהיא הפקירה עצמה לזנות. ובשיטמ"ק (ד"ה אבל הרמב"ם) תירץ, שאם לא שכיחי פרוצים, יתכן שחזרה בה ממה שהפקירה עצמה לזנות בפני העדים, אך כיון דשכיחי פרוצים מסתמא לא הספיקה לחזור בה קודם שמצאה פרוץ שהוא יסכים לזנות עמה.

ד) שבויה אין לה קנס, בתורת ודאי או בתורת ספק

- א. מבואר במשנה, שאחת מן הנשים שאין לה קנס היא השבויה [גדולה מבת ג' שנים]. וברש"י ביאר הטעם, משום שבזמן שהיתה שבויה, בחזקת הפקר לזנות היתה. [ואם יש עד א' שמעיד שלא נבעלה, כתב המנחת חינוך (מצ' סא אות טו) דיש לה קנס, אולם עי' בברכת שמואל (סי' מ) שמסתפק בזה].
- ב. התוס' (ד"ה ואלו) העירו, דמבואר בכמה מקומות שמדאורייתא אין לחוש באשה שבויה שהיא היתה נאנסה, כדי לאוסרה לכהן, ורק מדרבנן חיישי' לכך, וא"כ אמאי אין לה קנס. ותירצו, דמשום גזירה שלא תנשא לכהן עשאוה כבעולה לכל דבריה'. וכתב בשערי יושר (ש"ו סוף פ"ח), שלדברי התוס' יוצא, דהא דאין לה קנס הוא בתורת ודאי, ולא בתורת ספק, דתקנת חז"ל היתה, דשבויה נחשבת כודאי בעולה.
- ג. אולם בתוס' הרא"ש (ד"ה עד כאן) כתב, דאע"פ דמדאורייתא לא חיישי' דשבויה נאנסה, היינו לאוסרה לכהן, דמוקמי' לה אחזקתה דכשרה לכהונה, משא"כ לגבי קנס, שבאה להוציא ממון מן המאנס, הרי יש לו לבועל חזקת ממון. ולדבריו יוצא, דאין לה קנס בתורת ספק, שמא בעולה היתה, ודלא כדעת התוס'. [ועי' ברמב"ם (הל' איסור פ"ח הי"ט) שנקט כתוס' הרא"ש, שאין לה קנס משום ספק, שמא היא בעולה].
- ד. הגידולי שמואל (ד"ה ואלו) כתב, שאם נימא דשבויה נחשבת ספק בתולה ספק בעולה, א"כ אע"פ שאין לה קנס, מ"מ חייב הבועל לישא אותה, שהרי מן התורה יש מצוה למאנס לישא האשה האנוסה, והרי ספיקא דאורייתא לחומרא. [והביא, שכבר דן בזה בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק אהע"ז סי' סו)].
- ה. אולם האחיעזר כתב (ח"ג סי' פת אות ז), שלגבי מצות 'ולו תהיה לאשה' לא אמרי' ספיקא דאורייתא לחומרא, משום דמצוה זו אינה מצוה שבין אדם למקום, אלא היא מצוה שבין אדם לחבירו, [וכתב שכן מוכח מהא דליכא מצוה לישאנה אם האשה אינה רוצה לישא אותה], ובמצוה שבין אדם לחבירו לא אמרי' ספק דאורייתא לחומרא. [ועי' בשיעורי ר' שמואל (מכות אות תכט) שהאריך בזה].

הלכות הדרף

דרף לו

בענין 'פתח פיך לאלם'

א] מבואר בסוגיין, דכיון דס"ל לר' גמליאל (לעיל יב:) דנאמנת אשה לומר משארסתי נאנסתי, לכן לגבי חרשת או שוטה שהבעל טוען שפתחה פתוח, יש לנו לטעון בשבילן שנאנסה אחר האירוסין, משום 'פתח פיך לאלם'.

והנה דין 'פתח פיך לאלם' הוא חידוש גדול, שהרי איתא בגמ' שבועות (ל:) 'מנין לדיין שלא יעשה סניגורין לדבריו, תלמוד לומר מדבר שקר תרחק', וביאר רבינו חננאל ז"ל, 'מראה לבעל דין האיך לטעון', ומבואר שאסור לדיין לטעון בשביל בעל דין מה שהוא אינו טוען בעצמו. וכן נפסק בשו"ע (ח"מ סי' יז סעי' ח) ז"ל, 'לא יעשה הדיין מליץ לדבריו של בעל דין, אלא יאמר מה שנראה לו וישתוק, ולא ילמד לאחד מבעלי הדין כלל'.

וצ"ל שדין 'פתח פיך לאלם' מחדש, שהאיסור הנ"ל שייך רק לגבי בעל דין שיכול לטעון עבור עצמו, אבל לגבי 'אלם', שאין בידו לטעון בשביל עצמו, מותר לסייעו, וגם לטעון בשבילו ממש. וכן מבואר בשו"ע (שם סעי' ט), שכתב ז"ל, 'ראה הדיין זכות לאחד מהם, ובעל דין מבקש לאמר, ואינו יודע לחבר הדברים, או שראוהו מצטער להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החימה והכעס נסתלקה ממנו, או נשתבש מפני הסכלות, הרי זה מותר לסעודו ולהבינו תחלת הדבר'. ובביאור הגר"א שם ציין שמקור הדבר הוא מסוגיא דידן.

אמנם יש להדגיש, שדינו של השו"ע אינו דומה ממש לדין הגמ' בסוגיין, דבסוגיין איירי בשוטה גמור, ובזה טענינן בשבילה ממש. אך השו"ע מיירי באדם בריא, שמאיזה טעם לא הצליח להוציא טענותיו, ובזה חידש השו"ע, שאם רואה הדיין שברצונו לטעון איזה טענה, אלא שלא הצליח להוציאה, מותר לסייעו. וכ"כ באורים ותומים (אורים שם אות יג) ז"ל, 'ומ"מ אינו שוטה גמור, דאי שוטה גמור טענינן ליה כל דהוי מצי לטעון כשהיה פקח'.

היוצא מזה, שיש שני ציורים של 'פתח פיך': א. באלם גמור, כגון שוטה, וכדין הגמ' בסוגיין. ב. באדם בריא, שהוא מכיר את טענותיו, אלא שאינו יכול להוציאם יפה, וכדין השו"ע. אך באדם בריא שאינו מכיר טענותיו כלל, לכא' אסור לדיין לסייעו, וכמבואר בר' חננאל.

ב] אך יש לתמוה, שבדיני פרוזבול פסק השו"ע (ח"מ סי' סז סעי' לג), שטוענין לכל אדם שהיה לו פרוזבול ואבד. ז"ל שם, 'נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד, ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול היה לך ואבד'. וקשה, דזה מיירי בכל אדם, וא"כ כיון שלא הזכיר טענותיו בעצמו מדוע מותר לסייעו. ועי' בפתחי תשובה שם (אות יד) שהביא בשם כמה האחרונים, דגבי 'טענה קרובה' כמו פרוזבול טענינן ליה לגמרי, אך לכא' זהו דלא כדברי השו"ע, וצ"ע.

ג] ולמעשה קשה לעשות גדר קבוע, כמה יכול הדיין לסייע בעל דין אם נראה שהוא צריך סיוע. ובספר מנחת אשר (פר' דברים סי' ד אות ב) כתב ז"ל, 'ועובדא אתי קדמנא לבי דינא, בבעל דין פגוע ראש שדעתו היתה מוגבלת והבנתו לקתה בחסר, וראינו חובה לעצמנו לטעון קצת במקומו, ואף זאת משום פתח פיך לאלם'. ומבואר מדבריו שלא היה שוטה גמור, אלא רק חסר דעת קצת, ולכן לא טען בשבילו, אלא 'לטעון קצת במקומו'. וכבר כתב השו"ע (שם) ש'צריך להתיישב בדבר זה הרבה כדי שלא יהיה כעורכי הדיינים'.

סוגיית הדף

דף לו

בענין מחילה בקנס דפיתוי

גמרא:

הבא על בתו על בתו על בתו על בתו על בתו על
בת אשתו על בת בנה על בת בתה אין
להן קנס מפני שמתחייב בנפשו

תמצית הסוגיא:

הגמ' במשנה בסוגיין מובא דין הבא על בתו, דפטור מטעם קים ליה בדרבא מיניה, משום שיש בזה עונש מיתה בידי ב"ד.

וברמב"ן הקשה קושיא אלימתא, אמאי צריך לפוטרו מטעם זה, הא לכאן' בלאו הכי יש לפוטרו, משום שהאב עצמו זוכה בתשלומי הקנס של בתו, והרי אינו חייב לשלם לעצמו. ותירץ, דצ"ל דאיירי באשה שנתארסה ונתגרשה, ואזלי' כר' עקיבא דס"ל דבכה"ג היא עצמה זכתה בקנסה.

אך הקשה, א"כ מדוע חייב בקנס, הא מבואר בסוגיין דאיירי במפותה, וא"כ הרי היא נתרצתה לביאה ומוחלת על הקנס. והביא בשם חכמי צרפת לתרץ, דא"א למחול על הקנס בשעת הביאה, משום שזהו קודם העמדה בדין, והו"ל דבר שלא בא לעולם.

והביא הרמב"ן, שנידון זה הוא מחלוקת גדולה בין הבבלי והירושלמי, האם שייך למחול על קנס דמפותה בשעת הביאה או לא. והאריכו האחרונים לבאר דעת הבבלי בזה, אמאי לא נחשב כמחילה על דבר שלא בא לעולם, ומהו יסוד המחלוקת בין הבבלי והירושלמי בזה. ומדבריהם יוצא, שיש ב' מהלכים בעיקר הטעם דמהני מחילה על הקנס דאונס ומפתה. ויש בזה כמה נפק"מ לדינא, וכמו שיתבאר.

תמצית מראי מקומות

דברי הרמב"ן

א. רמב"ן לז: ד"ה מתני'

הביא הא דמבואר במשנה, שהבא על בתו אין לה קנס משום קלב"מ, והקשה, תיפוק ליה דפטור משום דקנסה לאביה, ואינו חייב לשלם לעצמו, ותיירץ, דאייירי באשה שנתארסה ונתגרשה, ואזלי כר"ע דבכה"ג קנסה לעצמה, אך הקשה, א"כ אמאי לא נפטר משום דמחלה, דהא מוכח בגמ' דאייירי במפוחה.

והביא בשם חכמי צרפת לתירץ, דא"א למחול על הקנס בשעת הפיתוי, משום שזהו קודם העמדה בדין, והרי באותה שעה הקנס הוא דבר שלא בא לעולם. והביא, שכן מבואר בירושלמי, דא"א למחול על קנס דמפוחה קודם העמדה בדין.

אולם הרמב"ן עצמו חולק ע"ז, וכתב דמבואר בבבלי דלא כהירושלמי. וביאר שיטת הבבלי, דדומה לאדם שאומר לחבירו 'קרע שיראין שלי והיפטר', וגם כאן 'גופה מסרה לו לעשות בה כרצונו', ולכן מהני אפילו קודם העמדה בדין.

ב. קצות החושן סי' רמו ס"ק א

ביאר דברי הרמב"ן, דהפטור ב'קרע את כסותי', וכן באשה שמחלה קנס דמפוחה, אינו מדין מחילה, אלא משום שהוא 'מזיק ברשות', ואין כאן היזק כלל, דאיהו הוא דאזקיה אנפשיה.

וכתב, דפטור זה שייך רק לגבי דין מיוזק, אבל לא בשאר חיובי תשלומין, כגון נהנה, וכגון במי שאמר לו חבירו 'אכול עמי', לא נפטר משום שאכל ברשות, עיי"ש שתיירץ עפ"י קושיית הש"ך.

ג. משנת ר' אהרן סי' מא אות ז-ח

ביאר יסוד המחלוקת בין הבבלי והירושלמי, דדעת הבבלי היא, דחובת הקנס באונס ומפתה היא עבור ההיזק שנעשתה להאשה, ולכן יש לפטור מדין מזיק ברשות,

אבל דעת הירושלמי היא, שסיבת הקנס אינה מחמת מה שהוזקה האשה, אלא הסיבה היא עצם מעשה הביאה, וא"כ לא שייך כאן הפטור דמזיק ברשות.

ב' מהלכים בשיטת התוס'

ד. תוס' נו: ד"ה הרי

הקשו, גבי 'קרע את כסותי והיפטר' אמאי פטור, הא הו"ל מתנה על מש"כ בתורה. ותיירצו בשם הר"ר אלחנן, 'אם היה אומר קרע על מנת שאין לי עליך דין נזק הוי חשיב מתנה על מש"כ בתורה, אבל למחול יכול'.

ה. קצות החושן סי' תכד ס"ק א

כתב, שמדברי התוס' מבואר, דהפטור גבי 'קרע את כסותי', אינו מדין מזיק ברשות כדברי הרמב"ן, אלא מדין מחילה. והוסיף, שלדעת התוס' צ"ל, דגם גבי אשה מפוחה, מחילתה מהני מטעם מחילה ולא מטעם מזיק ברשות.

ומעתה שיטת הבבלי צ"ב לפי דעת התוס', היאך יכולה האשה למחול על קנס דמפוחה קודם העמדה בדין, הא הו"ל דבר שלא בא לעולם, [וכמו שהעיר הרמב"ן].

ו. חי' ר' שמעון החדשים, סי' מט

ביאר דעת התוס', דלא נחשב הקנס דבר שלא בא לעולם אפילו קודם העמדה בדין, משום שאע"פ שקודם העמדה בדין ליכא חיוב לשלם, מ"מ כבר זכה התובע בהזכות לתבוע את הקנס, ואם האשה מוחלת זכות זו, שוב ליכא קנס כלל, [משום שב"ד מחייבים את הקנס רק אם האשה תובעת אותו].

ז. דברי יחזקאל סי' כד אות ה

כתב, דגם התוס' מודים גבי אשה מפוחה שמחלה, דמהני מדין מזיק ברשות ולא רק מדין מחילה, [ודלא כהקצות], דרק לגבי 'קרע כסותי' ס"ל להתוס' דאין לפוטרו מדין מזיק ברשות, משום שמ"מ מיקרי בשם 'מזיק', וא"כ יש

ט. דברי יחזקאל סי' כד אות י
הביא בשם התוס' בסנהדרין (עג:), שאם האשה אומרת
בפירוש שהיא אינה מוחלת על הקנס, [אע"פ שנתרצתה
למעשה הזנות עצמה], הבויעל חייב.

וכתב הדברי יחזקאל, דדבר זה תלוי בב' מהלכים הנ"ל, דהא
בכה"ג ליכא מחילה, אך אכתי נחשב כמזיק ברשות.

י. קהילות יעקב סי' לט אות א
הביא בשם הרבה ראשונים ואחרונים, שדנו לגבי קטנה
מפותה, אם מחילתה מועילה כדי לפטור הקנס.

וכתב, שדבר זה תלוי בב' מהלכים הנ"ל, דבכה"ג מחילה
מהני, משום דזהו ענין קנין, והרי תקנו חכמים שיש קנין
לקטנים, [כשהגיעו לעת הפעוטות], אבל הפטור דמזיק
ברשות לא שייך בקטנים, דהא מעשה קטנים אינם כלום.

כאן סיבת המחייב, והו"ל מתנה על מש"כ בתורה, משא"כ
לגבי אשה מפותה, הרי כל עיקר סיבת הקנס הוא מחמת
שבא עליה שלא ברשות, ואם היא מוחלת, הרי ליכא סיבת
המחייב כלל.

נפק"מ בין מחילה לבין מזיק ברשות

ח. קובץ שיעורים אות פה

הביא בשם רעק"א, דאם האשה המפותה לא ידעה שהקנס
הוא שלה ולא של אביה, אין לפטור הבויעל, משום דלא
מחלה.

וכתב הקובץ שיעורים, שדבר זה תלוי בב' מהלכים הנ"ל,
דליכא מחילה, אך אכתי נחשב כמזיק ברשות.

סוגיית הדף

חדושי

כתובות פרק שלישי

הרמב"ן

קמז

קשיא דיתרות על בנות שלש שנים אפילו גדולה יש במשמע ורבי יוסי אכולהו פליג ולהכי בעינן מאי טעמיה.

ואוקימנא במסקנא קסבר רבי יוסי אשה מזנה מתהפכת וכו'. פרש"י ז"ל וכולן עושות כן, משמע מכללא דידיה דאפילו יוצאה בשן ועין נמי, וכן פי' בשלהי פ' ד' אחין דאפילו יוצאה בשן ועין נמי, ואינו נכון דכיון דאין דעתה לאיגורא לא מנטרא נפשה כלל דהא שפחה ידעה מקמי הכי זנות דידה דלאו אנוסה היא ואפי' הכי כיון דלא ידעה אי מגיירא אי לא אמרינן דלא משמשא במוך, אלא שהרב ז"ל מפרש במוך טריחא לה ואי לא מגיירא לא עבדא הכי, ולא נהירא, אלא ה"פ דלמאי דקס"ד מעיקרא משום דמשמשת במוך יוצאה בשן ועין ואנוסה כי הדרי ניהו דממילא הוא ומעיקרא לא ידעה, ולהכי אקשינן יוצאה בשן ועין מאי איכא למימר וכ"ת וכו' והרי אנוסה דממילא, ומפריקנן אלא טעמא דרבי יוסי מפני שמתהפכת וגיוורת נמי הואיל ודעתה לאיגורא מפני שישראל שונאי זמה הם מה שאין כן באומות, הלכך אנוסה נמי מתהפכת, ויוצאה בשן ועין צריכה להמתין דלהאי טעמא לא דמיא לאנוסה ומפתה.

מתני' הבא על בתו וכו' מפני שמתחייב בנפשו וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון. קשיא לן עלה למה לי האי טעמא השתא אלו בא עליה אחר דאביה הוי בא עליה הוא משלם קנס, ואיכא למימר דלמא תנן סתמא כו"ע דאמר יש לה קנס וקנסה לעצמה ומתני' כגון שנתארסה ונתגרשה סד"א ליתייב לה קמ"ל דמתחייב בנפשו הוא ומש"ה פטור, ואיכא למידק א"ה קשיא רישא דקתני אשת אחיו והתם כגון שנתארסה ונתגרשה או שמת אחיו דאי בחיי אחיו אשת איש היא ומתחייב בנפשו הוא ואוקימנא בפרק בן סורר ומורה רב פפא אמר במפתה, וכיון שאמרנו דקנסה לעצמה מפתה היאך יש לה קנס מדעתה עבד, ואיכא דסבר לההיא אוקמתא דאוקימנא התם במפתה ודברי הכל מתני' תרי תנאי תנו לה רישא כמ"ד קנסה לאביה וסיפא כמאן דאמר קנסה לעצמה, ולהנהו אוקימתי אחריני דאוקמה התם אפשר דאתיא אליבא דחד תנא, ולא דייק לי דסיפא גופא קתני שמיתתו בידי ב"ד וצריך רב פפא לאוקמי במפתה דאל"ה בלא מיתת ב"ד נמי פטור מפני שמצילין אותן בנפשו, אלא אי דייקת עלה איכא למימר לההיא אוקמתא גופא רישא בשוטה מפתה דפתויה אונס היא דאין מצילין אותה בנפשו שכיון שרוצה לזנות אין אפטרפוס לעריות ויש לה קנס. ומצאתי בתוספות לרבתינו הצרפתים ז"ל שאמרו לעולם כו"ע דאמר קנסה לאביה וסיפא משכחת לה כגון שבא עליה אביה ולא הספיק לעמוד בדין עד שמת או עד שבגרה סד"א לחייבו יורשין א"נ הוא ליתן קנסא קמ"ל דפטור מפני שמתחייב בנפשו, וגם אפשר לומר דכולה כו"ע היא דאמר קנסה לעצמה ואם תאמר הרי מחלה שהרי במפתה אוקימנא, לא כל הימנה שתמחול קנסה, וכי קאמרי' בריש פרק נערה שנתפתה דאי לעצמה אמאי יהיב מפתה מדעתה עבד, בבושת ופגם נאמרו הדברים כלומר פשיטא דבושתה ופגמה של אביה הוה

מדקיהיב מפתה דאי לעצמה אמאי יהיב מפתה, ואי משום קנס לא הוה צריך למתני דקרא כתיב ונתן לאבי הנערה, ועוד שמבושת ופגם אתה למד לקנס, וטעמא דמילתא דקנס לא זכתה לה תורה אלא משעת העמדה בדין הלכך לאו כל הימנה למחול, ולא דמי לאומר קרע את כסותי דפטור דהתם כסותו שלו הוא וכמאן דיהביה ניהליה דמי אבל הכא אין קנסה שלה שלא זכתה בו, ואלה הדברים אין דעתי נוחה מהן אבל מה אעשה שהרי מפורשין הם בירושלמי, וכך מצאתי שם אלו אחר בא עליה קנסה לא של אביה הוא, תפטר שבא עליה עד שלא מת אביה ומת אביה כריה"ג ברם כו"ע יש לה קנס וקנסה לעצמה, פי' לריה"ג דלא משכחת לה קנס אלא לאביה צריך אתה להעמידה בשמת סד"א לחייבו יורשין שלא זכה אב עד שעת העמדה בדין קמ"ל דפטור משום דמתחייב בנפשו, אבל לכו"ע דאמר שיש לנערה קנס וקנסה לעצמה כגון שנתארסה ונתגרשה מתניתין נמי בנתארסה ונתגרשה כדכתבו רבותי הצרפתים ז"ל.

ותו גרסי' התם בירושלמי אפיסקא דמתני' יתומה שנתארסה ונתגרשה וכו', א"ר יוחנן אתיא דר"א בשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר יש לה קנס וקנסה של עצמה כן ר"א אמר יש לה קנס וקנסה של עצמה, מעתה אפי' במפתה, א"ר ירמיה בשם ר"א תפטר שמחלה, ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו, תפטר ביתומה, ותני דבי רבי היתומה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור, ומה שאמרו ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו נראה שעל הבושת ופגם קאמר כלומר אע"פ שר"א בשטת ר"ע רבו אמרה דאמר קנסה לעצמה מ"מ בושתה ופגמה לאביה שהרי לא יצאה מרשותו ואי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין, ומפריקין ביתומה ממש היא משנתינו שהכל שלה, ואקשינן תו התם ויש אדם מוחל דבר שאינו ברשותו, פי' והיאך יכולה למחול קנסה שלא זכתה בו עד שעת העמדה בדין, נשמעינה מן הדא דאמר ר' בון בר חייא בשם ר' זעירא קנס אין כאן משעה ראשונה דתנינן תמן עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין אם אומר את כן קנס משעה ראשונה הרי הן של אחין משעה ראשונה, פי' אם אתה אומר שאדם זוכה בקנס משעה שבא עליה אע"פ שלא עמדה בדין מת האב הרי הן של אחין, מדבעית העמדה בדין ש"מ שלא זכתה לו תורה אלא עד שעת נתינה הלכך לאו כל הימנה שתמחול, וא"כ המפתה אמאי פטור אפילו ביתומה, ומפריקין ר' בא בר חסדאי בבושת ופגם היא מתני', ואקשי' מה דר' מונא אמר מהו האונס חייב והמפתה פטור האונס חייב בכל והמפתה פטור מן הכל, פי' מה זה שאתה אומר בבושת ופגם היא מתני' והא ר' מונא אמר חייב בכל ופטור מן הכל, ומפריקין ר' אבון אמר ר' שמאי בעי מהו האונס חייב והמפתה פטור האונס חייב בכל והמפתה פטור מן הבושת ומן הפגם וחייב בקנס והיא ר"ע, זה מצאתי בירושלמי, ואם הגמרא שלנו מסכמת עמה יש לנו לפרש הא דתנן רבי אליעזר אומר המפתה פטור, מזו הבושת ומזו הפגם. והא דאמרי' בגמרא

יתומה שנתארסה ונתגרשה פשיטא כלומר ל"ל למתני נתארסה ונתגרשה אפי' לא נתארסה כיון שהיא יתומה הכל שלה, אלא ה"ק האשה שנתארסה ונתגרשה כיתומה לענין הקנס, וזה שאמר ר' אלעזר בשיטת ר"ע רבו וחזר ואמר בשטה אחרת לדברי הכל, ומהו דינה של יתומה שהאונס חייב בכל והמפתה פטור מן הכושת ומן הפגם אבל כנערה שנתארסה ונתגרשה ודאי המפתה חייב בכל דמשלם כושת ופגם לאביה וקנס לעצמה שאין יכולה למוחלו ומאי יתומה דקתני יתומה ממש ודברי הכל.

ואעפ"כ נראים הדברים שיתומה מפותה אין לה קנס ויכולה היא למחול קנסה אע"פ שלא זכתה בו עדיין, הא למה זה דומה לאומר לארוסתו דין ודברים אין לי בנכסייך בחיך ובמותך שאם מתה אינו יורשה מפני שאמרו יורשה הבאה לאדם ממקום אחר פ"י שעכשו אינו ראוי לה כגון ארוסה זו אדם מתנה עליה שלא ירשנה. ולא כדברי המפרש שם כגון זו שהיא מדרבנן אלא אפי' בשל תורה קודם שיהא ראוי ליורשה מתנה הוא עליה והא נמי להא דמ"א, ועוד קרע שיראין שלי והפטור הוא שלא הקנס בלבד מחלה לו אלא גופה מסרה לו לעשות בה כרצונו והיא שגורמת ועושה הכל, הלכך הלכתא כר' מונא דאמר המפתה פטור מן הכל, ושמעטא בגמרא דילן כדברי רש"י ז"ל.

ע"ב. אצטרין סד"א ה"מ דהרגו דרך עליה. קשיא לן אי כשהרגו דרך עליה ולא ניתנה שגנתו לכפרה מן האדם נפקא ומה ת"ל כל חרם, אי נמי לאידך גיסא מלא תקחו כופר נפקא לן חייבי מיתות שלא נתנו שגנתן לכפרה מן האדם למה לי, ואיכא למימר כיון דאצטרין קרא למכתב מן האדם ולא תקחו כופר חד לחייבי מיתות הקלות וחד לאתויי חייבי מיתות החמורות כתב נמי כל חרם א"נ י"ל תלתא קראי צריכי דאי כתב רחמנא מן האדם הו"א אין לי אלא מיתות חמורות שאין בהם צד קולא שיהא כפרה לשגנתן כגון מכה אביו וגונב נפש מאחיו, כתב רחמנא כל חרם, ועדיין אני אומר אין לי אלא הורג דרך עליה אבל דרך ירידה שמעשה זה נתן שגנתו לכפרה נשקול מיניה ממונא, כתב רחמנא לא תקחו כופר.

דף ל"ח ע"א. אימא נשקול מיניה ממונא ונפטריה, ואקשינן הא מדתנא דבי חזקיה נפקא. תמיהא לי היכי נפקא מדתנא דבי חזקיה דהא מהתם לא ילפינן אלא דלא נחייבו תרווייהו אבל לעולם אימא לך דנישקול מיניה ממונא ונפטריה, דהא אע"ג דכתיב ולא יהי אסון אצטרין למכתב רחמנא ולא תקחו כופר לנפש רוצח, וכ"ת דמדתנא דבי חזקיה ילפינן דכי היכי דבמכה בהמה ל"ש שוגג ול"ש מזיד ליכא לחיובי אלא חדא במכה אדם נמי, א"כ לא תקחו כופר לנפש רוצח ולא תקחו לנוס ל"ל, וכ"ת ללאו א"כ מן האדם לא יפדה נמי ללאו, ואיכא לדחוקי ולמימר דאי לאו לא יהי אסון הו"א לאידך גיסא דלעולם ישלם כדפרש"י ואי לאו לא תקחו כופר הו"א נמי לא תחלוק בו אלא לחייבו ממונא דאי בעי יהיב ממונא ומפטר והשתא דכתיב לא תקחו כופר לנפש

רוצח ולא תקחו כופר לנוס מדתנא דבי חזקיה נפקא לן שלא תחלוק בין שוגג לשוגג אע"פ שזה ניתן לכפרה וזה לא ניתן לכפרה וכן בין מזיד למזיד ובין מזיד לשוגג מאחר שפירש הכתוב בשניהם לא תקחו כופר.

ע"ב. יש בגר בקבר ודבנה הוי. איכא למידק ואפי' תימא יש בגר בקבר היכי הוי דבנה הא לאו ממונא הוא להורישו לבניו וכדאמרינן בלישנא בתרא יש בגר בקבר ופקע אב לפי שאינו ממון להורישו לבניו, וכי היכי דאבא לא ירית ברא נמי לא לירות, אטו ברא ירית אבא אבא לא ירית ברא, ואיכא לפרושי דהאי ודבנה הוי לאו דוקא אלא ודבנה בעי למיהוי ופקע, וקס"ד מעיקרא אע"ג דאינו ממון להורישו לבניו כיון דאב מעיקרא אית ליה השתא ודאי אין בגר בקבר לאפוקי מרשותא דאב דהא איהו ירית לה וכיון דלית לה יד ולא לירתה בתרה זכותי' דאב כדקאי קאי ואין בגר בקבר למפקע זכותיה, אבל כי אית לה ברא דירושה דידה פקע מאבא דילמא יש בגר בקבר דהא ידא אחרינא אית לה בר מידא דאבהו הילכך פקע אב וברא נמי ראוי לירש ואין לו, ובלישנא בתרא הדר ביה מהאי סברא ואמר אע"ג דלית ליה ברא יש בגר בקבר ופקע אב. והראב"ד ז"ל מפרש דמעיקרא קס"ד דקנס נמי ראוי להורישו לבניו ולבטוף הדר ביה מהאי סברא ואמר דקנס אינו ממון להורישו לבניו, ולענין מפקע קא מבעיא ליה אי פקע אב אי לא, וזה הלשון עיקר דמעיקרא לא דק בהכי, ומקשה נמי דעדיפא מינה אקשי, וי"מ בעיא קמייתא בכושת ופגם דממונא הוא וירית ליה אב וכל הראוי ליורשה ובעיא בתרא בקנס חמשים, ולפי דעתי טעות הוא, ויתברר לך לקמן.

דף ל"ט ע"א. שלש נשים משמשות במוך. פרש"י ז"ל מותרות לשמש וכו', ואיכא דקשיא ליה כוליהו נשי נמי מותרות דהא לא מפקדי אפריה ורביה, ולדידי לא קשיא לי הא דמ"מ זרע דגברייהו אסור להן להשחית, אלא הא קשיא לי אי מותרות קאמר ר' מאיר חכמים במאי פליגי עליה דהא ס"ל לרבנן נמי דלא מעברא כרבי מאיר ואמאי אסרי לשמש במוך, אלא ה"פ חייבות לשמש קאמר כי היכי דלא ליחו לידי סנה ובלא מוך אסור להן ולבעליהן לשמש, וחכמים אומרים הרשות בידה לשמש בלא מוך שמן השמים ירוחמו. **וכ"ת** דאיעברה כשהיא נערה וכו'. ואיכא דקשיא לי הא אסיקנא התם ביבמות אימא שמא תתעבר ושמא תמות דאיכא קטנה דמעברא ולא מתה, ומפני זאת הקושיא הוצרכנו לפרש שם הא דאמרינן בניס עדיפי מסימנים ורב זביד אמר אין בניס בלא סימנים דכיון שנתעברה בימי קטנותה וילדה והיא ועובריה חיינן אמרינן משעה שנתעברה הביאה סימנים גמורים ונערה היתה, וכיון שכן אם איתא דאיעברה וילדה מההיא שעתא הו"א לה כנגרת דהא אי קטנה הות לא הוה מיעברא דתוך הזמן הזה אם מתעברת היא מתה ועובריה מתה, הלכך מהאי שעתא דאיעברא ה"ל כנערה א"נ נערה ממש אליבא דרב זביד, וקיי"ל אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד הלכך בעידנא דאולידה

סוגיית הדף

חושן משפט סימן רמו

לג

קצות החושן

סימן רמו (א) אב"ד עמי צריך לשלם. עיין ש"ך [סק"ט] שהיה נ"ע, והוא דמחמת הדשן [המובא בצינים אות כ"ו] כתב בשם מוהרי"ם ולמדו מאומרם למצורו קרע כסותו שטר כדי דמותו לקרוע ויביע לשלם [ב"ק צ"ב ע"ג], וכיון דנקרע כסותו גופיה ק"י"ל [שם צ"ג ע"א] דוקא היכא דלמי לדיה נמורה שמירה, אבל אי לא אחי לדיה נמורה שמירה פטור, וא"כ הכא אמאי חייב ע"ש.

וגראה לענ"ד פנה, והוא דלכאורה נראה הא דמחלק סוף פרק

החובל [ב"ק שם] דלע"ג דאמר ליה קרע צריך לומר והפטר אבל לא אחי לדיה נמורה שמירה א"ל לומר והפטר, דטעמא הוא משום דכל דלמי לדיה נמורה שמירה לא הייתה הכונה לפטור עד שיאמר לו והפטר, אבל לא אחי לדיה נמורה שמירה הכונה הייתה ע"מ לפטור, ונשיהוי אס דיעשה הכונה ע"מ לפטור, אפילו אחי לדיה נמורה שמירה, פטור. אבל אין זה נראה לענ"ד דלשנה

חלה, קרע כסותו, יתפרש בשני ענינים, דלא אחי לדיה נמורה שמירה הכונה לפטור, ובאחי לדיה נמורה שמירה אין הכונה כן, ולכן נראה דבאומר קרע כסותו אין גלגול זה והפטר, אלא דאפילו הכי ממילא פטור, כיון דנכרשט בעלים עבד ממילא פטור, ולא חייבתו חורה בזוק אלא היכא דהמוקד עבד מדעמיה דנפשיה אבל נכרשט בעלים אין זו חיוב כלל. ולמדנו דבר זה מדברי שיטה מקובצת פרק אלו נערות [בבבב] דף ל"ו [ע"ב ד"ה מהני] הכא דמשמע פירושלמי [שם פ"ג ה"ו] דקנס אינה יכולה למחול משום דקנס אין אדם זוכה עד העמדה דתן, וכחז עלה בשיטה ז"ל, ואע"פ כן נראה דהנכרשט שיתומה ומפוסה אין לה קנס כו', הא למה זה דומה לאומר לארוסתו דין דנכרשט אין לי בנכסיהי כו', ועוד קרע שיראש שלי והפטר הוא, שלא הקנס בלבד מחלה לו אלא גופה מקרה לו לעשות זה כדאמר והוא שגורמת ועושה הכל, ע"כ, וע"ש. וא"כ קרע כסותו לאו משום מחילה ופטור הוא, דאפילו ציטומה ומפוסה דלא שייך מחילה דה"ל דבר שלא בא לעולם, אלא משום דליכא דין זוק כלל היכא דעבד נכרשט בעלים ואיכו דאזקיה לנפשיה, כמ"ש בשיטה והוא שגורמת ועושה הכל. והיכא דלמי לדיה נמורה שמירה, אע"ג דאמר קרע כסותו, כיון דכבר נתחייב אין המעשה משתנה במילוף

קצות החושן

הדברים, וכמ"ש במרדכי סוף פרק החובל [ב"ק סי' ק'] נמי שהיה צדו מלוה ואח"כ אמר לו יהיה צדך למחית שטר דלא נשתנה במילוף הדברים, ומייתי ראייה מהא דלמי לדיה נמורה שמירה דלע"פ שאומר לו דברים שגראה שאינו חושש בפקדונו, אפילו הכי חייב עד שיאמר והפטר, ע"ש, וא"כ אחי לדיה נמורה שמירה (ד) אע"ג שאומר לו קרע כסותו ונכרשט בעלים, לא מיפטר עד שיאמר והפטר. וא"כ צ"ן אחי לדיה נמורה שמירה צ"ן לא אחי לדיה נמורה שמירה, א"ן צו בלשון קרע כסותו לשון והפטר, דאין הדיבור מתחלק לשני פירושים, אלא דכל הדיון דלא אחי לדיה נמורה שמירה שטר שאומר קרע כסותו ממילא פטור וכמו שכתבנו, כיון דמדעת בעלים אין זו דין זוק כלל דיוק הוא דאזקיה מנפשיה, והיכא דלמי לדיה נמורה שמירה כה"ג לא מיפטר כיון שכבר נתחייב, ומש"ה צריך לשון והפטר.

יד הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר מוקדם נתבאר בטור הנוכר סימן ק"י.

טו דין שטר מתנה שלא נעשה אלא להבריא בטור הנוכר סימן צ"ד.

טז דין שכיב מרע שאמר חטול אשתי כאחד מהבנים בטור הנוכר סימן ק"ח.

יז (טו) הכל הנותנים כל נכסיהם משתבטל המתנה ויחזרו כל הנכסים לבעלים הראשונים אין המקבל מתנה [מחזיר פירות. הגה י"האומר למצורו (א) (א) אב"ד עמי (ב) צריך לשלם לו ולא

ציונים ומקורות. כג. סעיף ג'. כד. סעיף ד"ח. כה. טור סעיף י"ו כס המכ"ס פ"ו מוכיח ה"ג. כו. מחמת הדשן פ"י ש"י ד"מ ט"ו.

שנהיה, וא"כ אפילו עבדיה מדעת בעלים לעולם הוא חייב לשלם מה שנהיה, דיווד למוך שדה מצורו שלא נכרשט נמי חייב לשלם מה שנהיה אע"ג דעבדיה מדעמיה, דגבי נהנה ודאי חייב כל כ"ה. אלא דלא נומא לשון זוא ואכול עמי הוא נמי לשון והפטר וא"כ ודאי פטור, לזה מייתי מוהרי"ם ראייה מקרע כסותו שטר כדי דאין בלשון לשון והפטר, דלא הו"ו לשון פטור אין לחלק צ"ן אחי לדיה נמורה שמירה, דהיכא דפטורו נפירוש ודאי פטור, וכיון דאין צו לשון והפטר ממילא חייב כיון דלא פטור, ואי משום דעבד מדעת בעלים, גבי נהנה ודאי חייב, דלא גרע מיווד למוך שדה מצורו ונעשה דודאי חייב, ודו"ק זה נכון. ועיין מה"ש"א סק"ה.

(ב) צריך לשלם. זו. נמוהרי"ם [ח"ב] חלק אה"ע סי' כ"א, ע"ש בשם שו"ת הדעות הבכ"ס וסא"ח ח"ב או חסות הנה"ה ע"ש. שהקשה על האי דינא דמחמת הדשן [המובא בצינים אות כ"ו] מהא דפרק ה"רצו בחולין [ק"א ע"ג] דמייתי הרי שאנשו נמית המלך גורנו [א"ס] נמורו (א"ס) חייב לעשר, ואמרו שם משום דקא משתרי ליה, והיינו משום דנהנה דל"כ היו לוקחים פירות אחרים, והקשו בחו"ס [ש"ך ד"ה שא"ן] א"כ מתנות כהונה שאכלן אמאי פטור הא משתרי ליה, ומילוי דלא דמיא דלע"ג דאכלן אפשר שהיה מתענה, עכ"ל. ומאי שנא באומר

נתיבות המשפט

משפט הכהנים — חידושים

(טו) כ"ף הנותנים כ"ף נכסיהם. היינו כגון הנהו שכתב בסימן זה [סעיף א' ו"ג], ואפילו לא אכלם עדיין אלא שכבר תלשם והחזיק בהן. והטעם לזה, דלא גרע ממחנה ע"מ להחזיר, דכל זמן שלא עמד מחלי או שלא בא בנו ניהא ליה שחיה המתנה ביד המקבל ויבאל פירותיו. [סמ"ע סק"ג].

(י"ו) אב"ד עמי. עיין לקמן סימן שס"ג סעיף י' בהג"ה וצ"ע. ש"ך [סק"ט]. וצ"ע ב"י ביאורים [סק"ה]. ואם קרא לאורח הסועד אצל בעה"ב אחר בחנם, פטור האורח בשבועת היסת שדעתו היתה לאכול בחנם. [ש"ך סק"א].

משפט האורים — ביאורים

(ה"ז) [ד'] מחזיר הפירות. ודוקא נמחנה, אבל נמכר כשנתבטל כגון חצין ולא אילטרכו זחי מחזיר הפירות, דכיון שהמקח נתבטל זחי הוה הלואה גביה ושכר נמחמו קא שקיל, ועיין מה שכתבנו לעיל בסיומן רל"ה ס"ק (א') [ד'] בענין פירות שאכל הלוקח מן הקטן. ועיין בל"מ [פ"ו מוכיח ה"ג] שחולק על הסמ"ע [סק"ג], ונראה דהעיקר כהקמ"ע.

(ו"ז) [ה] אב"ד עמי צריך לשלם. עיין ש"ך ס"ק ט' שחמה ע"י דדין זה נלמד מקרע כסותו [ב"ק צ"ב ע"א] ושם גופיה אי לא אחי לדיה נמורה שמירה פטור. ונקל"ה"ס [סק"א] מירך דהא דמוק פטור בלא אחי לדיה נמורה שמירה הוא מטעם דמתמנא לא חייבה למיך שכתב השיטה [בבבב ל"ו ע"ב ד"ה מהני] נמפוסה שפטור מהקנס אף שאין יכולה למחול להקנס משום דגורמת נעשה ההיקו, מה שאין כן באחי לדיה נמורה שמירה, כיון שכבר נתחייב אין החיוב נפקע בדברים, כמו שכתב המרדכי [ב"ק סי' ק'] נמלוה שאמר יהיה צדך למחית שטר הונא ריש סימן קע"ו [בהג"ה], מה שאין כן באכול עמי שחיוב נא לו מלך שנהנה, חייב אפילו נעשה נכרשט בעלים, ומשום הכי דזור עמי בסיומן [ש"פ] (א) [ש"ס סעיף י'] דמיירי נכרשט דלא עבד למיגר פטור כיון שלא נהנה, והנכון עמו.

גם מה שהקשה מהרי"ם [ח"ב אה"ע סי' כ"א] דמהיכי תיתי ישלם הא יכול לומר היימי מתענה כמו שכתבו המוספות בחולין דף [קל"ו] [ק"א ע"ג] דמיירי נכרשט דלא עבד למיגר פטור כיון שלא נהנה, והנכון עמו. ד"ה שא"ן גבי אולל מתנות כהונה, דברי הקל"ה"ס [סק"ב] נכונים מאד, דודאי לענין הגאה חשיב הגאה ואינו יכול לומר היימי מתענה דמ"מ נהנה, דהא אפילו נחמח לו מצורו גביה בעליה נמחמו דף ל' [ע"ב] כתב רש"י [ד"ה שחב] דמיירי משום הגאה מעים, אף דנעשה בחנם ולכ"ל מתנות חייב משום נהנה ולא יכול לומר היימי מתענה, רק נמחמו כהונה פטור ג"כ נהנה מטעם שהוא ממון שאין לו מובצין מנו שפטור מתיק, ואינו חייב רק נמחמרי ליה גס עכשיו כמו בלקח המלך גורנו נחמו, דבלא המעשר היה לוקח דברים אחרים והרי הדברים אחרים שהריש עדיין כן נצמו, ולא הקשו הח"ס [בבבב] [שם] דהא גס באולל משתרי ליה שהיה צריך ליקח אוללן נמחמו והרי המעות עדיין כן נצמו, וע"ז מילוי דכיון לומר היימי מתענה וליכא משתרי ליה דאין לו עכשיו הריש נצמו, אבל הגאה ודאי איכא, רק נמחמו כהונה פטור נהנה, מש"א"כ בשל אחרים חייב נהנה לכו, ודבריו נכונים מאד.

הסמך
באומר
החזיר בו
ואכול עמי
צריך לשלם.
וא"כ
לאומר פטור
כסותו נפטר

חייב ברשות
הבעלים
פטור

ע"ש
הדעות
הבכ"ס
ואס"ח ח"ב
או חסות
הנה"ה

חייב ברשות
הבעלים
פטור. והנה
חייב

חייב ברשות
הבעלים
פטור. והנה
חייב

בחסון שא"ן
לו ונב"ע א"י
ד"ה
ש"ך
ל"ה ח"ב

על מה שהזיק והפסיד את גוף האשה, או שמה חיוב הקנס אינו מחמת הנזק של הנזעלת אלא שקנסה אותו התורה על עלם מעשה הביאה.

יש להקדים ולתת דוגמא שכן מצינו חילוק זה בשאר קנסות, והנה האדון שהוליא שן ועין לעבדו הכנעני שקנסה אותו התורה שהעבד יולא לחרות, גם כן יש להסתפק בכהאי גוונא, אם הקנס שזויתה התורה הוא בגלל הנזק וההפסד לעבד במה שהחסיר ממנו אחד מראשי איברים, או שהוא קנס על עלם מעשה החבלה. אולם בגדון זה של יאיאת העבד לחרות בשן ועין מלאנו להדיא נפק"מ ברורה בספק זה, והנפק"מ היא באופן שהולאת השן או העין היתה באופן של מזיק ברשות, והיינו כגון שלא היתה שום כוונת הזיק מלד האדון, אדרבה, המעשה נעשה בהסכמתו וברצונו של העבד, איך יהיה דינו של האדון אם הוא חייב להוליא את עבדו לחרות בהולאת שן ועין כזו. ודין זה תלוי ועומד בעיקר גדר חיוב הקנס להוליא לחרות שזויתה זו התורה, אם הקנס הוא על ההזיק שעשה בגוף העבד, הלא בכה"ג שעשה ברשות אין צוה שם מזיק והפסד כלל ולא שייך שיהא זו שום עונש וקנס על שהזיק והפסיד את העבד. אבל אם חיוב הקנס הוא על עלם מעשה החבלה בעבד, שפיר יש לומר דכל שהכל האדון בעבד באחד מכ"ד ראשי איברים הרי הוא יולא לחרות ואפילו בגוונא שהחבלה היתה אינה מעשה מזיק והפסד. והנה דין יאיאת העבד לחרות ע"י שן ועין יש לנו גילוי מפורש לדין זה, שכן שנינו בבביתא הובאה בקידושין כ"ד ע"ב ובב"ב כ"ו ע"ב, תנו רבנן, הרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכהול לו עינו, וקמאה, לתחור לו שני, והפילה, שיתק באדון וילא לחירות, ע"כ. ולכאורה יש לתמוה, והלא כתב הרמב"ן בדין פועל שהעביר חבית ממקום למקום ושברה שפטורו מלשלם הוא מפני שעשה ברשות, וכן מצואר ברמב"ם כדעת הרמב"ן [עין משנת רבי אהרן ב"ק סי' י"ג בהערה א']. וא"כ קשה, האדון שאמר לו העבד לכהול לו את עינו הלא אין לך רשות גדולה מזו, ודמי לאחד שנתן מתנה לחברו שבודאי אם המקבל מזיק את המתנה אינו עובר באיסור גזילה, ולמה האדון חייב, ועל כרחו לומר שחיוב הקנס של שן ועין אינו בא על הנזק וההפסד שעשה האדון בגופו של העבד כי אם על עלם מעשה החבלה ואפילו אם אין ע"י החבלה שום חסרון בגוף העבד, וממילא הרשות היתה לאדון להכניס מכחול בתוך עינו של העבד אין בכחה לפטור, ואע"פ שעשה ברשות הרי האדון מחוייב בקנס על עלם מעשה החבלה, וכמשנ"ת. ומאחר שכן מצינו בקנס של שן ועין שאע"פ שהולאת שן ועין הוא מעשה הזיק מ"מ הקנס שחייבה התורה אינו על ההזיק שעשה בעבד כי אם על עלם מעשה החבלה, שפיר יש להסתפק בקנס של אונס ומפתה אם הוא דומה לקנס של שן ועין, או שמה קנס של אונס ומפתה שאני, שעיקר חיובו הוא על הזיק הנזעלת דוקא.

ח) ובדברים אלו תהיה ניחא דעת הירושלמי דס"ל דמחילתה של המפתה אינה מחילה משום

וז"ל: דמסתברא כמאן דאמר שיכולה למחול לו קנסא אע"פ שלא זכתה זו עדיין, דהא למה זה דומה, לכותב לארוסתו דין ודברים אין לי בנכסיה וכו'. ועוד, דכיון שנתרלית בשעת ביאה היאך יתחייב, והרי הוא כאומר קרע שיראין שלי והפטר. ואע"פ שאינה זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין, מכל מקום בשעת ביאה הוא מתחייב וכו', ע"כ. וביאור דבריו, דבכהאי גוונא שנתן לחברו רשות להזיק אין לו אורך כלל להגיע למחילתו של הניזק כדי לפטור את המזיק מתשלומיו, דמעשה של הזיק הנעשה ברשות אין זו מעיקרא שם מזיק והסרה הסיבה לחיוב תשלומי ניזקין כלל. והנה בב"ב כ"ז ע"ב ד"ה ושמואל, כתבו התוס' וז"ל: ונראה לדקדק דאדם המזיק מתשלומיו, דמעשה של הזיק הנעשה מדתניא בשלהי האומנים המעביר חבית ממקום למקום ושברה רב יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ילם, והשתא מדמחייב נושא שכר ופטר שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק, ש"מ דבאונס דכעין גניבה אדם המזיק פטור, ע"ש. אבל הרמב"ן בב"ב פ"ב ע"ב חולק על התוס', וכתב דגבי ניזקין גם אונס חייב, ובטעמא דמילתא דהמעביר חבית ממקום למקום ושברה פטור וכן טבח אומן שקלקל השחיטה, כתב הרמב"ן וז"ל: אלא שאין באומן הטועה במלאכתו משום מזיק, ע"כ. והטעם שנתן הרמב"ן לפטור את הטבח שקלקל בשחיטה ואת הפועל המעביר חבית ממקום למקום ושברה הוא אותו טעם עלמנו שנתן הרמב"ן לש"ס דילן דס"ל דמהניא מחילה בקנס, דבשניהם הסברא אחת, והיא, דגבי קנס של מפתה הא דאמרין דבמקום שקנסה ניתן לה ולא לאביה אין המפתה חייב בקנס, אין פטורו בא מכה מה שהמפתה מוחלת על תשלומי קנסה, וגם אין המפתה צריך כלל למחילתה, והטעם לזה הוא מפני שע"י הריצוי שלה לפיתויו הרי הוא בביאתו עליה מזיק ברשות, ומעיקרא לא חל עליו חיוב קנס. והנה על מחילתה על דמי הקנס דן הירושלמי שאינה מועילה משום דהוי מחילה על דבר שלא בא לעולם, אבל על ריצויה של המפתה אין לדון עליו. כמובן, מדין דבר שאינו ברשותו. והוא הטעם עלמנו למה שהפועלים שנשכרו כדי להעביר חבית ממקום למקום שהם פטורים עליהם אם שברוה, דהכא נמי לדעת הרמב"ן אין אורך וגם א"א לפוטרו מתשלומי נזק מכה פטור אונס, דעדיפא מינה אמרינן דכיון ששכר להעביר את החבית הרי הפועל מזיק ברשות דלא חייל ביה שם מזיק כלל, ואין כאן מעיקרא סיבה לחיוב תשלומי נזק.

ז) מיהו סברא זו מתורתו של הרמב"ן שנתבאר בה טעמו של ש"ס דילן דס"ל דמחילה מועילה בקנס, היא תמיהה על שיטת הירושלמי, מה שייך לדון על מחילתה שלא תועיל מדין דבר שלא בא לעולם, והלא על ריצויה אנו דנים דמכחו לא ליהוי חיוב קנס מעיקרא ואין אנו דנים על מחילת הקנס. והנראה לפרש בביאור מחלוקת ש"ס דילן עם הירושלמי, דהנה עיקר מה שחייבה התורה קנס את האונס והמפתה יש לחקור על איזה פרט קנסה אותו התורה, דיש לומר דהקנס בא

סוגיית הדף

רבי אהרן

כתובות

משנת

שפב

מועילה הוא משום דהוי דבר שאינו ברשותו, על כרחנו לפרש בדעת הירושלמי דגבי קנס דאונס ומפתה אפילו אם עשה מדעתה אי אפשר לדון על עולם המעשה שלא יהיה צו חיוב קנס מעיקרא מדין שבור את כלי והפטר, והיינו משום שאין הקנס צא עליו בגין ההיזק וההפסד בגוף האשה כי אם על עולם המעשה של האונס והפיתוי. אלא שאף על פי שאין המחילה מועילה על עולם המעשה אמה רוצה לבוא ולפוטרו מכא מחילה שלאחר מעשה היינו על תשלום דמי הקנס, מחילה זו אי אפשר לה עכשיו להתקיים לפי שאין האונס והמפתה מתחייב בתשלום הקנס עד העמדה בדיון, והמחילה שמחלה לו על דמי הקנס קודם לכן לא היא מחילה לפי שאין מחילה מועילה בדבר שאינו ברשותו.

דהוי דבר שאינו ברשותו, ויתבאר לנו מה הוא עיקר המחלוקת בין הבבלי והירושלמי. וביאור הדברים, דש"ס דילן דאית ליה דהמפתה יכולה למחול את הקנס, ופירש הרמב"ן בטעם הדבר משום דהוי כאומר קרע שיראין שלי והפטר, היינו משום דס"ל להבבלי דקנסא דאונס ומפתה לא דמי לקנסא דשן ועין אלא דהך קנסא דאונס ומפתה אחי עליה על ההיזק וההפסד שעשה בגוף האשה, ולהכי כשהיא מפתה והוא עושה מדעתה ובהסכמתה לא חל עליו חיוב קנס מעיקרא כדין האומר שבור את כלי והפטר, דמאחר דעבד ברשות און עליו שם מוזיק מעיקרא כלל. אבל הירושלמי דפליג וס"ל דלא מהניא מחילתה כדי לפוטרו מן הקנס, ומפורש בירושלמי בטעם הדבר שאין המחילה

ד

הבבלי והירושלמי בשתי מחלוקותיהם אולי לשיטתייהו

הגביה. אבל אליבא דתלמודא דידן רק רבי שמעון הוא דס"ל הכי דזכייתו האב תליא בנתינה, אבל חכמים חולקים וס"ל דזכיית האב בקנס חלה מיד מתחלת חיוב הקנס היינו מעת הצעילה, אלא דילפינן מקרא דונתן לאבי הנערה ולא לאבי בוגרת, דכשנברה וילאה מרשות האב פקעה זכותו בקנס, וכמו שנתבאר למעלה אורח ד' מהספרי ומהתוס'.

י) והשתא תפתור שאלה גדולה על שיטת הירושלמי, והיא, מאחר שאתה אומר שזכיית האב בקנס היא רק בשעת הנתינה ובשעת הצעילה עדיין הבת היא הצעילה הגמור על חיוב הקנס. איך קנס בנפוחה היכי משכחת לה, הלא מכיון שהבועל עשה מדעתה ורצונה הרי מחלה לו על חיובו, ועל אותה שעה שמחלה לו יש בה כח למחול לפי שעדיין לא זכה האב בקנס, והרי הבועל מוזיק ברשותו. שמה תאמר דמאחר שעתיד האב לזכות בקנס בשעת הנתינה הרי זכות זו של האב מפקיעה את כחה מלמחול, זה אינו, דבשלמא אם הייתה המחילה חלה אח"כ על הקנס שכבר נתחייב לה ע"י הצעילה, שפיר יש לומר כן דמכיון שאביה הוא בעל הזכות דמי הקנס הזה שהיא מוחלת און הבת יכולה לעשות דבר שיפקיע את זכותו של האב. אבל הלא כבר דחה הירושלמי ואמר דעל הקנס שיתחייב אח"כ לא שייכא מחילתה כלל משום דהוי דבר שאינו ברשותו, וקיימינן השתא כמו שפירש הרמב"ן דמחילתה של הבת פוטרת את הבועל מדין שבור כלי והפטר דהיינו שלא יהיה במעשה שלו שם מוזיק כלל, איך מעולם לא חל החיוב שעתידי האב לזכות בו ואין במחילתה שום הפקעת זכות האב.

שמא תאמר כי הזכות שזכתה התורה לאב בקנס היא הנותנת שיהיה הוא הצעלים גם שלא תוכל להפקיע את זכות האב ולמחול לבועל על עולם הצעילה, זה אינו, דמאחר כבר הזכות שזכתה התורה לאב היא רק משעת נתינה אם כן זכותו היא בתשלומי הקנס בלבד, ואין לו מכא זה שעבדים ובעלות על גופה שלא תוכל להפקיע את הזק מעיקרא שלא יהיה

ט) ונראה לומר עוד בזה, דעיקר מחלוקת זו של הבבלי עם הירושלמי בגדר חיוב קנס של אונס ומפתה היא תלויה ועומדת במחלוקת הקודמת של הבבלי עם הירושלמי. הנה נתבאר למעלה אורח ג' מתוך בריתא שמציא הירושלמי בפירקין [כ"ד ע"ב], ז"ל: תני רבי שמעון בן יוחי, ומתן הויש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, מלמד שאין האב זוכה אלא בנתינה. רבי שמעון אומר במגבה הדבר תלוי, ורבי אומר בעמידת בית דין הדבר תלוי, ע"כ. והנה הך דרשא דילפינן מונתן שאין האב זוכה אלא בנתינה איתה נמי בש"ס דילן, אלא דבש"ס דילן נאמרה דרשא זו רק בדעתו של רבי שמעון דפליג על ת"ק בנתינה וס"ל דע"י העמדה בדיון עדיין און האב זוכה בקנס של בתו, ונראה מזה דחכמים דפליגי על רבי שמעון לית להו הך דרשא וס"ל דזכייתו של האב בקנס אינה תלויה בנתינה אלא שכבר היא חלה מעיקרא. אבל מן הבריתא בירושלמי נראה דהדרשא דדריש רשב"י היא אליבא דכו"ע, והתנאים המוזכרים בבריתא פליגי בפירוש הנתינה האמורה בדרשא דרשב"י, דרבי שמעון מפרש לה דשעת נתינה דקאמר רשב"י היא שעת נתינה ממש, היינו בשעה שהגיעו דמי הקנס ליד האב היא שעת הגבייה, ורבי ס"ל דשעת שחייבוהו ב"ד לשלם את הקנס חשיב הקנס כגבוי וכאילו כבר הייתה הנתינה, ואין זכיית האב לריבה להמתין עד הנתינה בפועל.

העולה מתוך מחלוקת זו של הבבלי עם הירושלמי, דאליבא דהירושלמי רבי שמעון והכמים סוברים דבר אחד, והוא, דהאב אינו זוכה בקנס מיד בשעת חלות החיוב היינו בצעילה, ואימתו הוא זוכה בקנס, רק בשעת הנתינה ורק אם עשה הנתינה הייתה הבת עדיין נערה שהיא ברשותו של אב, אבל אם בשעת הנתינה שהיא השעה הראויה לו לזכות כבר נגרה וילאה מרשותו און האב זוכה בקנס. ושורש מחלוקתם של חכמים ור"ש היא רק בדבר אחד, שעת הנתינה מה היא, לחכמים היא שעת ההעמדה בדיון ולרבי שמעון היא שעת

סוגיית הדף

סו

חושן משפט סימן תכד

קצות החושן

קצות החושן

אם מצינו
ש' ע"ה
נזק א"ל
שוחזק
ש"ל ל
ד"ן ט"ו
כ"ל

סימן תכד (א) החובל בעבד כנעני ש"ו פטור. והיינו אפילו ממלקות, ואע"ג דהיכא דליכא תשלומין מצובל משייב מלקות, כיון דפטורא דרבו אינו אלא משום דמה שקנה עבד קנה רבו והו"ל בר תשלומין אלא שרבו זוכה ממנו אה"כ, ועיין צ"י [ע"פ] ואיכא למדק טהא דריש פרק אלו נערום [כתובות] דף [ל"א ע"ב] ל"ב [ע"פ] ומיניהו אלו הן הלווקין הנזק על אחותו וכו', וק"ל דלמי לוקה ומשום כו', השתא דלמיית להכי אפילו מימא אחותו נערה, ביחומה ומפומה, וע"ש, והייט כיון דיחומה היא והכל שלה ומפומה ממלה הכל ע"ש, ובחוק' פרק אע"פ [שם] דף נ"ו [ע"פ ד"ה הרי זין] ז"ל, ולא"מ כיון דשייך ממנה על מה שכמוז בתורה אפילו גבי

קצות החושן
סימן תכד (א) החובל בעבד כנעני ש"ו פטור. והיינו אפילו ממלקות, ואע"ג דהיכא דליכא תשלומין מצובל משייב מלקות, כיון דפטורא דרבו אינו אלא משום דמה שקנה עבד קנה רבו והו"ל בר תשלומין אלא שרבו זוכה ממנו אה"כ, ועיין צ"י [ע"פ] ואיכא למדק טהא דריש פרק אלו נערום [כתובות] דף [ל"א ע"ב] ל"ב [ע"פ] ומיניהו אלו הן הלווקין הנזק על אחותו וכו', וק"ל דלמי לוקה ומשום כו', השתא דלמיית להכי אפילו מימא אחותו נערה, ביחומה ומפומה, וע"ש, והייט כיון דיחומה היא והכל שלה ומפומה ממלה הכל ע"ש, ובחוק' פרק אע"פ [שם] דף נ"ו [ע"פ ד"ה הרי זין] ז"ל, ולא"מ כיון דשייך ממנה על מה שכמוז בתורה אפילו גבי

חובל בעבד
כנעני ש"ו
פטור א"ל
ממלקות

מועטת וחבל בו הרבה חייב. (אידווקא לענין חבלה שמשלם לו ארבע דברים דהוי כאלדס המזיק בשוגג אבל פטור על הצטת דהא לא כיוון לבייש בלבד המכה מצירו ומצירו קרלו ממור פטור שנאמר כי יסם לבנו וגו' יזוכן אם אחד קרל למצרו גנג והוא אומר לו אפה מכוז כממור או קרלו ממור פטור מהאי טעמא). יזוכן הרין באדם הרואה אחד מישראל מכה חברו ואינו יכול להצילו אם לא שיכה המכה יכול להכותו כדי לאפרושי מאיסורא. הגה יזוכן מי שהוא ממת רשומו וזוהא צו שהוא עושה דבר מצירה רשאי להכותו וליקרו כדי להפרישו מאיסור ואין לרין להביאו לביט דין. י"ד ישינים שתכלו באחד כאחת שניהם חייבים ומשלשים ביניהם היה אחד מתכוון והשני לא כיון השני פטור מבושת.

סימן תכב

צריך החובל לפייס הנחבל שימחול לו

ובו ב' טעמים

א החובל בחבירו אף על פי שנתן לו ה' דברים אינו מתכפר לו עד שייבקש ממנו וימחול לו ואסור לנחבל להיות אכזרי מלמחול אין זה דרך זרע ישראל אלא כיון שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם ראשונה ושניה וידע שהוא שב מחטאו וניחם מרעתו ימחול לו וכל הממהר למחול הרי זה משוכח ורוח חכמים נוחה הימנו. הגה ועיין באו"ח סימן תר"י יאסור לבקש דין מן השמים על מצרו שעשה לו רעה ודוקא דליית ליה דינא צארעא וכל האועק על מצרו הוא נענש מחלה. י"ש אומרים דאפילו לית ליה דינא צארעא אסור לנעוק עליו אלא אם כן הודיעו מחילה.

ב דין נחבל נשבע ונטל נתבאר בסימן צ"ה.

סימן תכג

נגף אשה ויצאו ילדיה וכיצד שמיך דמי ולדות

ובו ד' טעמים

א הנוגף את האשה ויצאו ילדיה אף על פי שלא נתכוון חייב לשלם דמי ולדות לבעל ונזק וצער לאשה וכיצד משערין דמי ולדות שמיך את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה ונתנים לבעל (אזענר ונזק משערין כמה פחתה האשה ונכתשם יומר כשהיא מפלת על ידי הכאה משילדה כדרכה וכן נשנת ורפיפי אם לריכה לכן ועיין גאן העור סימן פ"ג). י"אם מת הבעל נותנים ליורשיה ואם נגפה אחר מיתת הבעל נותנים אף דמי ולדות לאשה. (י"ש אומרים דהוא של יורשיה).

ב היתה נשואה לגר וחבל בה בחיי הגר נותן דמי ולדות לבעל מת הגר פטור ואם חבל בה אחר מיתת הגר זכתה היא בדמי ולדות. (י"ש אומרים דהוא פטור).

ג היתה שפחה או גויה בשעת הריון ובשעת נגיפה נשתחררה או נתגירה הרי דמי הולדות שלה. (י"ש אומרים דאם נעלה קיים הרי הן של בעל ואם לאו הוא פטור).

ד הנוגף את האשה ויצאו ילדיה ומתה אף על פי שהיה שוגג הרי זה פטור מהתשלומין ואינו משלם כלום שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש [לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד כדבר שיש בו מיתת כ"ד לפטור מהתשלומין] כמה דברים אמורים בשנתכוון לאשה אבל אם נתכוון לחבירו ונגף את האשה אף על פי שמתה הואיל והמיתה בלא כוונה הרי זה כדבר שאין בו מיתת בית דין ומשלם דמי ולדות. (י"ש אומרים דאפילו לא נתכוין לאשה פטור מתשלומין).

סימן תכד

החובל באביו ואמו או החובל בבניו או החובל בחבירו בשבת

ובו י"א טעמים

א החובל באביו ואמו ולא הוציא מהם דם חייב בחמשה דברים הוציא מהם דם חייב מיתה לפיכך פטור מתשלומין אפילו הוא שוגג לפיכך לא יקפו הבן לאביו ולא יוציא קרין מבשרו ולא יפתח לו מורסא שמא יבא להוציא ממנו דם ונתבאר זה בטור יורה דעה סימן רמ"א.

ב החובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין אפילו הוא שוגג כיון שיש בו מיתת בית דין אבל החובל בחבירו ביום הכפורים אפילו כמזיד חייב לשלם לו.

ג (א) החובל בעבד כנעני שלו פטור חבלו בו אחרים ארבו נוטל חמשה דברים ואפילו צערו בסם ונתרפא מהרה הרי כל רפואתו לרבו.

צינונים ומקורות (א) מהרי"ו וי"ל שם. ד"מ ט"ו. (ב) שם נכס מהרי"ם אור זרוע. (ג) דברים י"ט ר. (ד) מהרי"ו וי"ל סי' פ'. ד"מ ט"ו. (ה) טור ספיף כ' נכס הול"ש ב"ק סי' י"ג. (ו) מוה"מ הדפן סי' ר"ח. ד"מ ר"ט סימן פ"כ. (ז) טור סוף סימן א'. (ח) נכס מהרי"ם והוא נכ"ל שם מחובל ומזיק הי"ג. סימן תכב (א) לשון המג"מ סי' מהמ"ל הי"ט. (ב) ספיף א'. (ג) נכס מהרי"ם ב"ק סי' צ"ג ע"א. ד"מ א'. (ד) הר"ן פ"ק דרי"ה ג' ע"ב מר"פ הרי"ף. ד"מ ט"ו. (ה) ספיף ט"ו. סימן תכג (א) לשון המג"מ סי' מהמ"ל ד"ן (כ"א). (ב) טור ספיף א'. (ג) טור ספיף א'. (ד) שם מהרי"ם ד"ן צ'. (ה) טור ספיף צ' נכס הול"ש ב"ק סי' ה' וול"ש שם. (ו) שם מהרי"ם סי' מחובל ד"ן ג'. (ז) טור ספיף ג' נכס הול"ש ב"ק סי' ה'. (ח) שם מהרי"ם סי' מחובל ד"ן ד'. (ט) טור ספיף ד' נכס הול"ש ב"ק סי' ה'. (י) שם מהרי"ם סי' מחובל ד"ן ה' א'. (יא) שמות כ"א כ"ב. (יב) טור ספיף ה' נכס הול"ש שם. סימן תכד (א) לשון המג"מ סי' מהמ"ל ד"ן י'.

חושן משפט סימן תכד

זז

קצות החושן

קצות החושן

ממון, א"כ נזקין דחייב מן התורה נמשא שלא יוכל למחול דהו"ל ממנה על מה שכתוב בתורה, וכ"מ ה"ג, והתן המחול (ב"ק צ"ב ע"א) קרע מ"ט [ניחא] דהא אחר שימות בעלה או שמתו האשה בלא"ה יטול, כקמי' ושבד כדי ע"מ ליפטר פטור, ומירץ הר"ר אלחנן דהתם נמי אס היה אומר שבד כדי ע"מ שאין לי עלך דין נזק הוא חשיב ממנה על מה שכתוב בתורה, אבל למחול יטול, ע"ש. וא"כ מסופה נמי ע"כ היינו מתורת מחילה, דלי נמשמע שלא יהא צד דין נזק הו"ל ממנה על מה שכתוב בתורה, וכיון דלימ' זה דין נזק אלא שמתלה הו"ל כמו מחול צעבר כעניי שלו דזוכה הרב מינייה דעבד דהו"ל צר משלמו, ונשטתה מקווצת לכחכות כמז נפרק אע"פ [שם ד"ה וד"ל הרשב"א] דהא דלמר ר' יהודה דבדב שנמנון מנאו קיים היינו משום דס"ל לר' יהודה הכונה ע"מ שמתחיל, וכ"כ בחידושי הרשב"א [שם ד"ה הרי זו] וע"ש, וכיון דלא מצי ממנה שלא יהיה דין נזק אלא דוקא שמתחיל, א"כ המפתח מינייה הוא דמי וד"ל צר משלמו, כה"ל. וי"ל מה שכתבנו בסיומן ר"ט סק"ל דלר' יהודה מהני ממנה על מה שכתוב בתורה דבדב שנמנון אפילו נמנתה שלא יהיה צד דין, ומשום דלא חייבתה התורה אלא ברזון המתחייב ע"ש, א"כ ניהא דמסופה נמי לימ' זה דין נזק כלל:

(ב) בטובת הנאה. שם [ב"ק] פרק החובל דף פ"ט [ע"א] לימא מסביע לתקנת אושא דמתן העבד והאשה פגיעתן רעה, ואם אימת חזין נכסי מילוג וחיוב ליה, ולטעמין חזין נכסי מילוג בטובת הנאה, אלא דלימ' לה, ה"נ דלימ' לה. ואיכא למידק כהא דקאמר חזין נכסי מילוג בטובת הנאה ומסיק דלימ' לה, הא אפילו אימ' לה נכסי מילוג קרקע נמי לא מהני מיד, דהא בלא"ה יטול הנחבל אחר שימות בעלה או יגרשה, אלא דפרין וחזין עכשיו בטובת הנאה ואינו שיה (דל) עשה [אם] עשה וזו ואחר זמן יטול מאה כשימות בעלה כפייה, וכיון דשומא הדרא לעולם, ואפילו נחתיקה דעת בעל התרומות [שער ג' ח"ה סי' י'] דלרין להחזיר כשעת הוול והוצא כש"ך סימן ק"ג [סק"ד] ע"ש, (ד) א"כ מאי ירויה הנחבל כשהחזין עכשיו כיון דלאחר שימות בעלה נמי לא יטול אלא עשרה וזכרים דשומא הדרא, מיהו י"ל דהכי פרין חזין נכסי מילוג לאחר דמיים שיתן הלוקח ויתן לנחבל, דהלוקח ודאי ירויה דלא הדרא אלא לבע"מ ואפילו שמו לבע"מ ומכרה לאחר מו לא הדרתו.

וניחא כזה ליבז קושות תוס' סוף פרק יש נטולין [ב"ב] דף קל"ט ע"ב ד"ה החם] דמסקי דעבא ליה עבד וכו', גבי תקנת אושא הוי לוקח אע"ג דאיכא פסידא לאחריני משום דלא איבעיא ליה למיזין מאתמול דינתא חוסי גברא, והקשו כהא דמיימי סיוע לתקנת אושא מהאי דעבד ואשה פגיעתן רעה, הא אפילו אימת לתקנת אושא לא מיזין כיון דהא לא איבעיא ליה למיזין כיון

ד מי שהציו עבד וחציו בן חורין שהכהו אדם או שנגחו שור נתבאר משפטו בטור יורה דעה סימן רס"ז [סעיף ס"ב ע"ש].

ה ימי שיצא לחירות ועדיין לא הגיע גט שחרור לידו וחבלו בו אחרים פטורים.

ו ההובל בכח קטנה של אחרים אם נזק הפוחת אותה מכספה הוא הרי הוא של אב וכן שבתה של אב שהרי מעשה ידיה ובסוף מכירתה של אביה הוא. (וי"ט אומרים דווקא כמטובה על שלחנו אצל אינה סמוכה על שלחנו הוא שלה. הו"א דאפילו כמטובה על שלחנו הוא שלה אס' אחרים חצלו זה). 'אבל צער וריפוי ובושת שלה וכן נזק שאינו פוחתה מכספה הרי הוא שלה וכן החובל בבחו משלם צער וריפוי ובשח. הגה יונראה לי דוקא באינה סמוכה על שלחנו אצל סמוכה על שלחנו י"ט אומרים דפטור כמו שיבאר בסמוך.

ז ההובל בבניו הגדולים אם אינם סמוכים על שלחנו נותן להם מיד והקטנים ילקח קרקע בנוקן (וי"ט אומרים ספר מורה) והם אוכלין פירותיו וכן באחרים שחבלו בהם ואם היו סמוכים על שולחנו וחבל בהם (הוא) פטור בין שהיו גדולים בין שהיו קטנים ואם אחרים חבלו בהם בגדולים יתן להם מיד בקטנים ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירותיו עד שיגדלו. הגה י"ט אומרים דאינו פטור כמטובים על שלחנו אלא משנת אצל חייב בשאר ארבעה דברים ודינו כאלו חצלו בהן אחרים.

ח ההובל בחרש שוטת וקטן חייב והם שחבלו באחרים פטורים אף על פי שנתפקח החרש ונשתפה השוטת והגדיל הקטן אינם חייבים לשלם שבשעה שחבלו הם לא היו בני דעת.

ט 'העבד והאשה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים אבל משלמים לאחר זמן אם נתגרשה האשה או נתאלמנה או נשתחרר העבד. הגה י"ט לה נכסי מילוג או נכסי אלא ברזל מוכרת אותן לאחרים (ב) בטובת הנאה (א) ומשלמת לנחבל.

צינונים ומקורות (ב) טור סוף ז' בסם המכ"ס פ"ד מחובל הו"א. (ג) סם המכ"ס פ"ד מחובל דין י"ד. (ד) טור סוף ז' בסם המכ"ס שם הו"א [ראה ד"מ י'] (ה) טור סם בסם הו"א ב"ק פ"ח סי' ז'. (ו) סם המכ"ס הו"א. (ז) עין ד"מ י'. (ח) התנדף משה סם הו"א סק דעת המכ"ס. ד"מ י'. (ט) סם המכ"ס פ"ד מחובל דין י"ט. (י) טור סוף י"א בסם הו"א ב"ק פ"ח סי' ח'. (יא) טור סם בסם הו"א סם. (יב) סם המכ"ס פ"ד מחובל דין כ'. (יג) סם ברב"ם פ"ד מחובל דין כ"ה. (יד) טור סוף י"ב.

דלא זכין מיד אלא אפי' נחבל על חבלו, וע"ש. ולפי על מה שכתוב בתורה, וכ"מ ה"ג, והתן המחול (ב"ק צ"ב ע"א) קרע מ"ט [ניחא] דהא אחר שימות בעלה או שמתו האשה בלא"ה יטול, כקמי' ושבד כדי ע"מ ליפטר פטור, ומירץ הר"ר אלחנן דהתם נמי אס היה אומר שבד כדי ע"מ שאין לי עלך דין נזק הוא חשיב ממנה על מה שכתוב בתורה, אבל למחול יטול, ע"ש. וא"כ מסופה נמי ע"כ היינו מתורת מחילה, דלי נמשמע שלא יהא צד דין נזק הו"ל ממנה על מה שכתוב בתורה, וכיון דלימ' זה דין נזק אלא שמתלה הו"ל כמו מחול צעבר כעניי שלו דזוכה הרב מינייה דעבד דהו"ל צר משלמו, ונשטתה מקווצת לכחכות כמז נפרק אע"פ [שם ד"ה וד"ל הרשב"א] דהא דלמר ר' יהודה דבדב שנמנון מנאו קיים היינו משום דס"ל לר' יהודה הכונה ע"מ שמתחיל, וכ"כ בחידושי הרשב"א [שם ד"ה הרי זו] וע"ש, וכיון דלא מצי ממנה שלא יהיה דין נזק אלא דוקא שמתחיל, א"כ המפתח מינייה הוא דמי וד"ל צר משלמו, כה"ל. וי"ל מה שכתבנו בסיומן ר"ט סק"ל דלר' יהודה מהני ממנה על מה שכתוב בתורה דבדב שנמנון אפילו נמנתה שלא יהיה צד דין, ומשום דלא חייבתה התורה אלא ברזון המתחייב ע"ש, א"כ ניהא דמסופה נמי לימ' זה דין נזק כלל:

כשעת הוול וכמ"ש ודו"ק. והא דפרין בפרק החובל [ב"ק שם] גבי כמותה ותזין למחול גופיה ואם תמחול כו', היינו משום דשטרות דין מטלטלין [להו] וגבי מטלטלין לא אמרין שומא הדרא. אך קשה כהא דכתב בעל התרומות שער ל"ו [ח"א סי' ה'] דלא חזין מי שיקנה הנכסי מילוג בטובת הנאה יקנס הנחבל עלמו והוצא כש"מ [סק"ד]. ומה ירויה כיון דס"ל לבעל התרומות שומא הדרא כשעת הוול, וי"ט. ואפשר דמיימי דמטלטלין נכסי אלא ברזל כיון דחוב הוא על בעל הו"ל דין מטלטלין:

(ג) ובש"מ ד'חב"א. שם פרק החובל [ב"ק פ"ט ע"א] וחזין כמותה כו' כל לגבי בעלה ודאי מחלה כו', ותזין למחול כו', ומסיק דודאי מחלה והיא אטרופי צי דינא כד"ל. והקשו כזה הרמב"ן [בתובת י"ט ע"א ד"ה ויש אומרים] והרשב"א [שם ד"ה אמר] דהא כשעטדל דר' נתן לא מהני מחילה וא"כ כי חזין למחול שוב לא מהני מחילה. ועין ש"ך סימן פ"ו [סק"א] מה שמכין זה וכתב דמקום הנימו לו להגדר. ועין מה שכתבנו בסיומן פ"ו סק"ו [בתובת י"ט ע"א סק"ו] ככתב על דברי הש"ך דאינו כדאי לדמות דברי הרמב"ן והר"ן [שם ו ע"א מדפי הר"ן] וע"ש שהקטו דברי הש"ך.

ובעת הנה מלמחי שלא נעלם דבר מן הראשונים והוא כשיטה מקוצת לכמות פרק האשה שנתאלמנה וי"ט ע"א ד"ה והרמב"ן ד"ל ע"ש, דמקום שכתב לאחריים לא מהני מחילה וי"ל, יש מי שהקשה מהא דגרסיין פרק החובל ותזין לכמותה בטובת הנאה להאז דחבלה ביה כו' סוף סוף כל לגבי בעלה ודאי מחלה, ואם אימת, הא אינה יכולה למחול דהא משעבד ליה מדרי נתן כו'. ואלא כגברא חזינא חיובתא לא חיובת, דהתם משום דאמרין היא שחבלה באחרים פטורה, כלומר עד שמתאלמן או עד שתגרש דליהו לה נכסי כדאימת המם, משו"ה דייקאן לאשכוחי ליה פדעון לניזק ביושבת חמת בעלה, ואמרין, ותזין כמותה להא דחבלה ביה ויתין ליה (ב) בטובת (ג) הנאה] ע"ש

שם פרק החובל [ב"ק פ"ט ע"א] ותזין כמותה כו' כל לגבי בעלה ודאי מחלה כו', ותזין למחול כו', ומסיק דודאי מחלה והיא אטרופי צי דינא כד"ל. והקשו כזה הרמב"ן [בתובת י"ט ע"א ד"ה ויש אומרים] והרשב"א [שם ד"ה אמר] דהא כשעטדל דר' נתן לא מהני מחילה וא"כ כי חזין למחול שוב לא מהני מחילה. ועין ש"ך סימן פ"ו [סק"א] מה שמכין זה וכתב דמקום הנימו לו להגדר. ועין מה שכתבנו בסיומן פ"ו סק"ו [בתובת י"ט ע"א סק"ו] ככתב על דברי הש"ך דאינו כדאי לדמות דברי הרמב"ן והר"ן [שם ו ע"א מדפי הר"ן] וע"ש שהקטו דברי הש"ך.

מכרה בדמי נזקין, וכיון שכן מה לי נזק מה לי אחר, דהא דלא מותרת מכרה ליה גבי מהשכח בנזק גופייה, בטובת הנאה, הא לא אפשר דר"היה שבה לימ' גוף וזינה נגדיה בנזק

אשר שכתב בתובת י"ט ע"א סק"ו [בתובת י"ט ע"א סק"ו] ככתב על דברי הש"ך דאינו כדאי לדמות דברי הרמב"ן והר"ן [שם ו ע"א מדפי הר"ן] וע"ש שהקטו דברי הש"ך.

סוגיית הדף

שכב

חדושי רבי שמעון יהודא הכהן

קדושה וקנין שאדם עושה אם עושה על לאח"ז צריך שבזמן שהוא קובע הקנין שיהיה הדבר ברשותו או, וכיון שבקנין של אדם שבא על ידי מעשיו צריך איזה שהות, וקניני התורה אינם צריכים שהות וחלה קודם קדושת התורה, וכ"כ הכא דתיכף שחל דין זכות הקנס מיד חל זכות האב, ומחילתה שבאה על ידי מחשבתה שצריכה לחול אחרי חלות הזכות אי אפשר שתחול שכבר קדמה זכות האב.

אמנם גם לשיטתם נראה רק דין מפותה דיש לאב תביעת קנס, אבל עדיין אינו מובן בלא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב דהוה לעצמה, דלדין דידה הרי כבר מחלה, ואת זכות האב לאו יורשת אביה היא כמו שהקשה הראב"ד ז"ל, ודעת התוספות היא כשיטת הרמב"ם. ואין לומר דתיכף כשחל זכות האב פקע לגמרי זכות הבת וע"כ לא מהני מחילתה כלל, דלפי זה איך אפשר שיהיה אח"כ פעם שנית זכות התביעה לבת אחרי שכבר זכתה ונפקעה ממנה.

ועוד קשה בעיני לפרש שיזכה האב זכות תביעת קנס מן הבת, לפי שיטת הרבה מן הראשונים ז"ל דבמעמא דלא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב דלא הוה לאחים משום דאין אדם מוריש קנס לבניו עיין רש"י בסוגיין ובתוספות לעיל דף ל"ח ע"ב, והוא דזכות זה אינו בגדר ממון שיהיה בו דין ירושה, כ"כ מה שיש דין שיזכה האב מן הבת שבה געורים איך יזכה בדין זה זכות תביעת קנס דמ"ש דין ירושה מן דין כה האב מן הבת בחייה, דבדבר דליכא דין ירושה ודאי דלא שייך גם כן דין מה שקנה עבר קנה רבו ומה שקנתה הבת קנה האב, ולפי זה לכל השיטות אין לנו דרך לבאר באופן זה סוגיית הש"ס בכאן.

(ב) ועל כן נלענ"ד דענין זה שזכתה תורה לאב קנס וכו"פ הוא לא מצד זכות הבת רק מזכותים דיליה בעצמו, היינו דלכל אחד יש תביעה על קנס וכו"פ, לבת מצד עצמה ולאב מצד עצמו שאנסו ופיתו את בתו, ויהיה זה על דרך שמצינו במזיק אפותיקי מפורש עיין ש"ך חו"מ סימן שפ"ו סק"ב בשם ר"י דלשניהם יש תביעה, היינו דלבעל הקרקע התביעה על גוף הקרקע, ולבע"ה שהזיק שעבודו,

בעודה ארוסה יכול לחזור קודם שנשאת דחל הסילוק בשעת נשואין, אבל הכא עיקר חלות הסילוק הוא בשעת ביאה ולא בשעת העמדה בדין, ומש"ה נ"ל ברור דלאחר הביאה לא שייך סילוק דלא גרע מירוש דלא מצי לסלק עצמו מירושת אביו דכתב הר"ן דכבר זכה, היינו שדין הירוש חל עליו משנולד, וכ"כ בספר יד רמה לב"ב בפרק יש נוחלין, וכן בפ"ג דשור תם לא שייך סילוק אחר המעשה דלא כקצוה"ה סימן פ"ח יעו"ש. ועוד טעם שני כתבו הראשונים ז"ל דהוה כאומר קרע כסותי, היינו דגופה מסרה לו, היינו דאין דין מזיק בכה"ג היכא שנעשה מרצון הבעלים, והנה לשני טעמים אלה אם נאמר דזכות האב הוא מכוח זכות דילה, הנה במפותה דלית לה לעצמה שום זכות תביעה מראשית המעשה איזה זכות יהיה לאב כיון דלה בעצמה לית לה.

והשיטה השלישית היא דעת התוספות דל"ם שיהי סילוק בדבר שהוא מה"ת, דכן כתבו להדיא בפרק הוורק ובפרק הכותב, דלא כקצוה"ה שם סק"א שרצה להעמיס בדבריהם שידרו דלר"י מהני סילוק מה"ת, דכל הרואה יראה בתוספות דבריהם מפורשים שלא כדבריו ובמק"א נתבאר זה בס"ד, וכן ענין מזיק ברשות כמ"כ ל"ם להו, כן נראה מדבריהם בפרק אע"פ דף נ"ו ע"א ד"ה הר"ז יעו"ש, אלא נראה דס"ל דל"ם דילן מהני מחילה בקנס היינו שמוחל זכות תביעה שלו, דהרי גם חיוב קנס הוא זכות שזכתה תורה לתובע שיוכל לכופו על תשלומי הקנס, וכל היכא דליכא ב"ד כגון בבבל יכול לכופו בעצמו משום עביד אינש דינא לנפשיה כמו שכתב הרא"ש סוף פ"ק דב"ק, ומש"ה אם מחל בעל הזכות את זכותו במל דין חיוב הקנס, דלא אמרה תורה לכופו על הקנס אלא רק אם עדיין יש זכות לתבוע, ומש"ה בקנס אף קודם העמדה בדין שייך מחילה דכל זכות ניתן למחילה, והרי הרבה ראשונים סוברים דגם ירושה שייך בזכות תביעת קנס. ולשיטה זו היה אפשר לומר לכאורה דזכות האב הוא מחמת זכות הבת, דלשיטתם דלא מהני סילוק בע"כ חל דין תורה על תביעת קנס, וכיון שחל דינה מיד זוכה האב זכות דיליה, וכעין שאמרו בגמרא תמורה במקדיש בכור לעולה עם יציאת רובו דלא מהני משום דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעים, והענין דכל

[ג] ובוה יתיישב מה שמקשים שם בסוגיא דגיטין דאפילו את"ל דעבד שמכרו רבו לקנס אינו מכור עדיין חשיב קנין כספו, דהא שוה ממון אצל הבעלים, שבודאי יש לו זכות זה לקנס מכבר, ועיין בתורת גיטין שם שהכריח מזה דכל ממון שאין הבעלים יכולים למכרו אינו בכלל קנין כספו, אבל קשי' ע"ז דא"כ ל"ל קרא דאין ע"ע אוכל בתרומה דבלא"ה לא מקרי קנין כספו שאין הבעלים יכולים למכרו וכמ"ש הרמב"ם (פ"ד מעבדים ה"י) ועיין בכ"מ (שם פ"ב ה"יב), אלמא דגם מה דליתיה במכירה אוכל בתרומה וא"כ ל"ל היקשא דיליד בית לקנין כספו לרבות אע"פ שאינו ש"פ למכירה, ויש לדחות דאע"פ דליתיה לע"ע במכירה היינו לאחרים אבל לעצמו יכול למכרו אפילו שלא בתורת גרעון כדאיחא בירו' (פ"ק דקדושין ה"ב) ועי' מנ"ח (מצוה מ"ב) ויתבאר במק"א בע"ה, אבל דבר שאינו במכירה כלל אפשר דלא מיקרי קנין כספו ומשו"ה צריך קרא דיליד בית.

אמנם לפמ"ש שפיר פשיט הש"ס דעבד שמכרו רבו לקנס אינו מכור דאי ס"ד מכור נמצא דיש לו זכות בעבד לפירות דהיינו לקנס כמו בדקל לפירותיו, אבל אם נימא דאינו מכור מטעמא דאין זה פירות מגוף העבד נמצא דגם הבעלים אע"פ שיש לו קנס אבל אין הזכות בגוף העבד לענין הקנס שיחשב אצלו כדקל לפירות דאין קנס בתורת פירות כלל, אלא דזוכה בהקנס הבא אח"כ אבל עצם גוף העבד ל"ח קנין כספו גם להאדון שלו.

[ד] ודע דהרמב"ן בפ' אלו נערות והביאו הר"ן עלה דמתניתין דנערה שנאסרה ונתגרשה כ' עוד טעמא אחרתא הא דמועיל מחילה במפותה לש"ס דילן, משום דהו"ל כאומר לארוסתו דו"ד אין לי בנכסייך דאם מתה לא יירשנה דנחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה ומפותה נמי להא דמי, ואח"כ מסיק טעמא דהו"ל כאומר קרע כסותי והפטר ע"ש, והם שני טעמים נפרדים דקרע כסותי הוא פטור בעצם המעשה, דכמו דאמרין לענין נזקין דמזיק ברשות אין עליו תורת מזיק כמו כן אינו מתחייב לה קנס בעד מעשה שנעשה ברשותה⁹⁹, וטעמא דהו"ל כאומר לארוסתו דו"ד אין לו בנכסייך הוא מטעם סילוק דמועיל על עצם החיוב דבכח האדם לסלק עצמו מזכות שבא ע"י מעשיו, ומה שהקשה הר"ן אח"כ ואע"פ שאינה זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין מ"מ בשעת ביאה הוא מתחייב, הוא קושיא לטעם הראשון של הרמב"ן דמועיל מטעם סילוק דכיון דעדיין אין כאן חיוב הו"ל כמסלק עצמו קודם אירוסין, וע"ז תירץ הר"ן דמ"מ כיון דע"י הביאה הוא מתחייב ואם כן שעת ביאה הו"ל כשעת נשואין שזוכה הבעל בדין ירושה לאחר שתמות, וה"נ זוכה בדין קנס לאחר שתעמוד בדין אבל

לטעמא דהו"ל כאומר קרע כסותי לק"מ קושית הר"ן דמ"מ אין כאן מעשה המחייבת וזה פשוט מאד, אלא דראיתי להמ"ל (פכ"ג מאישות ה"א) שתפס בדברי הרמב"ן שהוא טעם אחד והכל מטעם סילוק הוא ורק לאלומי טעמא קאמר דהו"ל כאומר קרע כסותי יעו"ש, ואיך שיהיה ע"כ צ"ל דהא דמפותה ל"ל קנס לש"ס דילן אינו כלל מתורת מחילה ממש כשאר מחילת חוב, דהא כיון דקיי"ל דקנס לא נתחייב עד העמדה בדין ל"ש מחילה דהו"ל דשלב"ל, וע"כ דמעיקרא לא נחית חיובא דקנס כלל מטעם סילוק ומזיק ברשות.

[ה] ועפ"ז מיושב מה שהקשה הקצה"ח (סימן תכ"ד) על מ"ש הב"י דחובל בעבדו פטור מכולם ואם חבל בו פחות מש"פ לוקה, וכתב הקצה"ח דהא דאינו לוקה בחבלה של פרוטה אע"ג דפטור מתשלומין משום דעיקר פטורא הוא מטעם מה שקנה העבד קנה רבו וחשיב כאלו נתחייב לו ונפטור אח"כ, ועפ"ז הקשה מהא דאמרין לקמן (דף ל"ב) ביתומה ומפותה דפטור מקנס משו"ה לוקה והא מפותה דפטור מטעם מחילה אם כן כבר נתחייב בקנס ואמאי לוקה כמה שנפטור אח"כ יעו"ש, ולפמ"ש א"א לפרש כלל דמפותה מתחייב בקנס אלא שנפטור אח"כ מתורת מחילה כיון דקודם העמדה בדין ליכא חיוב כלל א"א שתועיל המחילה לאחר העמדה בדין דהו"ל דשלב"ל, וע"כ דלא נתחייב לה קנס מעיקרא מאיזה טעם שיהיה וא"כ ל"ד לחובל בעבדו דהתם נתחייב אלא שנפטור אח"כ.

ואף שהקצה"ח חסם עלינו את הדרך שהרי הקשה שם לדעת התוס' בכתובות (דף נ"ה) בשם רבינו אלחנן דעיקר פטורא דקרע כסותי הוא מתורת מחילה, אבל באומר ע"מ שאין לך עלי דין נזק הוי מתנה עמש"כ בתורה, ולשי' הרשב"א דכממון תנאו קיים הוא מטעם דכוונתו ע"מ שתמחלי אבל באומר ע"מ שאין בו דין שכ"ו ל"מ, ואם כן לפ"ז א"א לומר דבמפותה ליכא חיובא דקנס מעיקרא מטעם מזיק ברשות או מטעם סילוק דהו"ל מתנה עמש"כ בתורה, וע"כ דחל חיובא דקנס אלא שמוחלת אח"כ, ואם כן שפיר דימה הקצה"ח מפותה לחובל בעבדו אכן גם טעמא דמחילה ממש לומר שכבר נתחייב בקנס ונפטור אח"כ א"א להאמר, וע"כ דהרשב"א ורבינו אלחנן פליגי אהדדי ולשיטת רבינו אלחנן טעמא דמועיל מחילה במפותה הוא מטעם סילוק ומתנה עמש"כ בתורה תנאו קיים אע"פ שמתנה שלא יהא דין קנס כשיטת הרמב"ן בב"ב (דף קכ"ו), ולדעת הרשב"א טעמא דמפותה הוא מטעם מזיק ברשות ואין צורך כלל לתורת תנאי דאין זה מתנה על מ"ש בתורה דמעיקרא לא נחית חיובא כלל.

ואם נרצה להשוות דעת הרשב"א עם דעת רבינו אלחנן עכצ"ל בטעמא דמפותה פטור מקנס מטעם דלא חייבה

סוגיית הדף

דברי

סימן כד

יחזקאל

רפא

ענה ב

[ז] תו הקשה הדר"ג על מ"ש התוס' ר"פ אלו נערו דמתניתין דבא על בתו פטור מקנס מטעם קלב"מ מיירי בבא עליה ומת יעו"ש, והקשה דכיון דמת אביה והיא צריכה לגבות מן הירשים מטעם שיעבוד נכסים וכיון דכ"ז שלא עמדה בדין לא נתחייב אביה והאיך ישתעבדו נכסיו דנכסיה דבר אינש אינון ערבין, וכיון דליכא ליה ליכא ערב וכיו"ב אמרינן בבכורות (דף מ"ט) לענין שני יב"ש יעו"ש.

והדר"ג כתב ליישב דלפי שיטת הירושלמי שהביאו התוס' שם דקנס א"א למחול רק ב"ר"פ ואם כן הא דדחיק הירושלמי לאוקמי מתניתין בגוונא דמת אביה אח"כ ולא מוקי בנתארסה ונתגרשה דקנסה לעצמה ואי משום דמחלה הא ל"מ מחילה בקנס, וע"כ צ"ל דבירושלמי ר"פ נערה פליגי אמוראי אם קנס מתחייב משעה ראשונה הוא משעת העמדה בדין לענין להורישו לבניו והובא בחי' רמב"ן שם, ולפ"ז נראה דהך דינא שהביאו התוס' בשם הירושלמי דמפוחה אינה יכולה למחול הקנס הוא דוקא למ"ד דמתחייב לבסוף דלמ"ד משעה ראשונה א"כ כמו דחשיב ממון להורישו לבניו מה"ט מועיל נמי מחילה ול"ח דלש"ל, ומשו"ה מוקי הירושלמי בגוונא דבא עליה ומת להך מ"ד דמתחייב משעה ראשונה דלא מתוקמא בנתארסה ונתגרשה דהא מחלה ופטור אף מקנס, ולפ"ז כיון דקיימינן השתא להך מ"ד דמתחייב משעה ראשונה ממילא איכא נמי שיעבוד נכסים עכ"ל.

[ח] אמנם דברי הדר"ג אינם מעלים ארוכה בישוב הקושיא חדא דמאן לימא לן דהא דלא מוקי בנתארסה ונתגרשה הוא מטעם דקאי להך מ"ד דמשעה ראשונה נתחייב ומועיל מחילתה מטעם זה, דלמא ס"ל כשיטת הש"ס דילן דמועיל מחילה בקנס או מטעם מוזיק ברשות או מטעם סילוק כמש"ל, ועוד דבירושלמי מבואר דמטעם אחר מוקי לה הכי דאיתא התם אלו אחר בא עליה קנסא לא של אביה הוא, תפתר שבא עליה עד שלא מת אביה ומת אביה כר"י הגלילי, ברם כר"ע יש לה קנס וקנסא לעצמה עכ"ל, והרמב"ן ביאר דברי הירושלמי דלר"ע מיירי מתניתין בנתארסה ונתגרשה דקנסה לעצמה אבל ליה"ג דקנסה לאביה לא מתוקמא אלא בשמת אביה אח"כ יעו"ש, אלמא דטפי עדיף לאוקמי בגוונא דקנסא לעצמה, וע"כ דגם השתא קיימינן להך מ"ד דאינו מועיל מחילה בקנס, והנה לדברי הירושלמי לא תיקשי כ"כ קושיית הדר"ג דאפשר לומר דאוקימת הירושלמי אלא לה"מ"ד דמשעה ראשונה מתחייב, והא דמוקי בנתארסה ונתגרשה דקנסא לעצמה לא מיירי במפוחה כלל ול"ל אוקימתא דר"פ דש"ס דילן בסנהדרין

תורה קנס בכה"ג, וכמ"ש הרמב"ן וז"ל שלא הקנס בלבד מחלה לו אלא גופה מסרה לו לעשות בו כרצונו והיא שגורמת ועושה הכל עכ"ל, והיינו דלא חייבה תורה קנס אלא במקום שהוא גורם כגון באונס או מפוחה שיש לה אב שהחייב לאביה, משא"כ ביתומה ומפוחה אין להתחייב קנס מאחר שהיא גרמה הכל, וכיו"ב כתב הרמב"ם (ספ"ב מנעה) שלא חייבה תורה קנס אלא לאונס ומפוחה אבל זו שהכינה עצמה לכך וכו' אין לה קנס עכ"ל, ודוקא בקרע כסותי ס"ל לרבינו אלחנן אם אמר ע"מ שאין בו דין נזק ל"מ לפוטרו משום דעצם מעשה הנזק נעשה בהחפץ, ואין נתנית רשותו מפיקע תורת מוזיק ממנו, אבל בקנס עיקר חיובו רק כשנעשה שלא ברשות אבל כשמוסרת לו גופה ברשות ליכא מעשה המחייבת כלל.

[ו] אמנם עיקר דברי הקצה"ח שכתב בדברי הבי"ד משו"ה ליכא מלקות בחובל בעבדו דחשיב בר תשלומין אלא שנפטר אח"כ מדין מה שקנה עבד קנה רבו זהו מזור מאד, דאם אחרים שחבלו בו חייבים לשלם לאדון משום דקניו לבעלים והו"ל כשורו וחמורו וכדאמרינן בב"ק (דף מ"ט) חמרתא מעברתא, ויעו"ש בחידושי רשב"א בעלים עצמו שחבלו בו לא כ"ש דפטור, וראיתי בנתיבות (סימן שס"ג) שכתב דגם בחבלו בו אחרים מחויבים לשלם להעבד אלא דהאדון זוכה אח"כ מדין מה שקנה והוא כעין דברי הקצה"ח, אבל זהו תמוה וגם מדברי הש"ס דגיטין (דף מ"ב) בהפיל שינו ואח"כ סימא את עינו דס"ל להש"ס דהאדון זוכה בדמי עינו מטעם דחשיב אדון לגבי קנס, וזהו תו ל"ש דין דמה שקנה למשנה אחרונה וכמבואר בתוס' שם דהא מע"י ומציאתו לעצמו, וע"כ מוכח מאן דהחובל בעבד החיוב הוא לאדון וממילא החובל בעבדו לא נתחייב מעיקרא דאין אדם מתחייב לנפשיה, ואם כן דברי הבי"ד צריכים תלמוד.

ונראה דודאי נזק ושבט דחיובם הוא מתורת ממון אין החיוב אלא לבעלים ולא לעבד והחובל בעבדו אינו חייב כלל אלא לענין צער וריפוי דהתם בודאי מחויב, ולא מיבעיא לדעת התוס' בפ"ק דגיטין (דף י"ב) לחד תירוצא דגם חובל בעבדו מחויב לרפאותו, אלא אפילו לחי' הב' דחובל בעבדו פטור מכולם מ"מ פטור דריפוי וצער אינו אלא מתורת מה שקנה ומשו"ה שפיר דקדק הבי"ד (בסימן ת"כ) לתמוה על הטור דלמה כתב דוקא דהחובל בעבדו של חבירו לוקה והלא גם בעבדו לוקה אם חבל פחות מש"פ, ולא הקשה על חבלה דפרוטה משום דאפשר דס"ל להטור דגם דמי ריפוי וצער תורת חובל יש להם לענין דינמא כפירוש רבתי תורה חובל בחבירו לתשלומין, וכיו"ב כתבו התו"י לקמן פרק אלו נערו (דף ל"ב) בתד"ה אלמא יעו"ש בחידושי רע"א פ"פ.

פט) דף ל'. תוד"ה הכל בידי שמים וכו' במאורעות הבאות על האדם. ותימה דהא קאמר התם עני או עשיר ואין זה בתולדת האדם אלא ממאורעות הבאות עליו.

צ) תוד"ה מיום שחרב וכו' בימי שמעון בן שטח היה דין ד' מיתות. (לפי"ז צ"ל דהא דנקט מיום שחרב בית המקדש, היינו משום דקודם חורבן ב"ה היו דנין בסנהדרין, אבל קשה דהא לאחר שבטלו סנהדרין לכאורה לא שייכא התראה, ואפילו אתרו ביה הוי כלא אתרו ביה, דהא צריך שיתיר עצמו למיתה וזה לא שייך בזמן שאין דנין ד"ג, וא"כ דומיא דהכי דלא אתרו ביה, גם בזמן סנהדרין היה דין ד' מיתות, וא"כ לחנם נקט מיום שחרב בית המקדש, ואפשר לומר דא"צ שיתיר עצמו למיתה בפועל אלא שיתיר עצמו לחיוב מיתה וזה שייך גם בזה"ז, ולכאורה היה נראה, דבזה פליגי בהתראת ספק אי שמה התראה, דבה"ס לא יבא לידי מיתה בפועל דס"ג להקל, ומשו"ה ס"ל לחד מ"ד דלא שמה התראה, ומאן דפליג ס"ל דכיון דאפשר שיהא בזה חיוב מיתה אף שבפועל לא ימיתוהו מכל מקום שמה התראה, אלא שמדברי תוס' לעיל בספ"ק דטעמא דמ"ד שמה התראה משום דמתרין בו אל תכה שניהם דבזה ימיתוהו, אבל בה"ס כו"ע ס"ל לא שמה התראה, אמנם נראה דאין הטעם משום חסרון מיתה בפועל, דהא איירי שם בזורק אבן לגו ואם יהרוג לישראל הרי יהא אפשר להמיתו ומכל מקום לא שמה התראה, וע"כ הטעם דבעינן התראת ודאי, והנה ג"מ מחקירה זאת בזה"ז, לענין חייבי מלקות וממונן היכא דאתרו ביה בזה"ז אי מיפטר מממונן.

צא) ע"ב. תוד"ה זר שאכל תרומה וכו' לא שייך קלב"מ לפוטרו מכפרה, וקשה דא"כ אמאי מיתה פוטרת ממלקות דהו"ג כפרה דכיון שנקלה הוא כאחיד, ואין לומר דחיובו אינו מטעם כפרה אלא דחייב בעונש, רק דממילא מתכפר כשקיבל עונשו אבל חיובו הוא להעניש דאי נימא כן, תקשי מהא דתניא, מגין שאם נמצא ההורג לאחר שנערפה העגלה שאין פוטרין אותו, ויליף לה מקרא, ול"ל קרא, דהא כיון דחייב בעונש מה ענין העגלה לקבלת עונשו,

ולא בספק, דמה מכה בהמה חלקת בין ספק לודאי אף מכה אדם תחלוק בין ספק לודאי וממילא ה"ה בח"כ.

פה) שם בדו"ח כתב דהיכא דהמפותה לא ידעה שהקנס שייך לה לא מחלה עיי"ש, ולפי מ"ש הרמב"ן דטעמא דמפותה אינו מטעם מחילה אלא משום דהוי מזיק ברשות, נראה דאין לחלק כן, ואפילו נימא באומר קרע שיראין ולא ידע שהשיראין שלו לא מיפטר, התם אפשר לומר דאילו ידע שהן שלו לא היה גותן רשות לקורעו, אבל הכא לא שייך לומר כן, ומה שהביא דוגמא לזה מירושלמי בבא עליה ומת דלא מהניא מחילתה אף דהקנס למפרע שלה, התם אינו שלה למפרע אלא מכאן ולהבא. [ועיי'ן אות קנ"ה].

פו) ע"ב. תוד"ה הוד לאתויי וכו' ולשתוק מלו תהיה לאשה. וקשה הא איצטריך קרא למצוה, ותירץ בשיטה דכוונתם דלא ליכתוב „תהיה" אלא בלשון אחר, ואי נימא דפירכת הגמרא דאין לחייב קנס אלא במקום שאפשר לקיים המצוה ולו תהיה לאשה, כמו במכירת אמה דבעי שתהא ראויה ליעוד, א"כ אין שום ג"מ באיזה לשון נכתבה המצוה, וצ"ל דממשעותא דתהיה ילפינן דבעינן שתהא בה הויה.

פז) ע"ב. תוד"ה וחד לאתויי וכו' ולשתוק הא דיעבד. מזה הביא במנחת חינוך דאיכא לאו בקידושי חייבי כריתות, וי"ל דכוונת הגמ' דאי לא כתב רק חד קרא הו"א דהיא אזהרה שלא לקדש כמו בחייבי לאוין דכהונה, משו"ה איצטריך קרא אחרינא לדיעבד, וממילא תו לא שייך לאו שלא לקדש כיון דאין קידושין תופסין, וכן נראה לר' ישבב אליבא דר"ע, דאין קידושין תופסין באלמנה לכה"ג ליכא לאו על הקידושין.

פח) במ"ש הרמב"ם בשניה דרבנן דליכא מצות ולא תהיה לאשה, וכתב מהר"א ששון שהעמידו חכמים דבריהם בשו"א, ובמל"מ כתב משום דאינה ראויה לקיימה מדאורייתא, וכדבריו מוכח להדיא ממ"ש הרמב"ם גבי מוציא שם רע דאם עבר וגשאה צריך לגרשה והכא הוי קום ועשה ואין כח לחכמים לעקור.

סוגיית הדף

דברי

סימן כד

יחזקאל

רפג

והנה מדברי הרשב"א נראה דמפרש דברי הירושלמי דמיירי באנוסה, רק דהוקשה לו דאיך אפשר בכאן לחול חיוב קנס על האב לשלם לעצמו ונקט כמפותה יתומה לדוגמא בעלמא, וע"ז שפיר עולה מ"ש לחדש ע"פ דברי הירושלמי דקנס שייך לדידה לעולם אלא דאבוה חוזר וזוכה אח"כ מתורת שבח נעורים אבל כמפותה לא משכחת לה כלל הך דינא לכאורה לחייב אביה לשלם קנס לדידה כמפותה, ולא תועיל מחילתה מחמת דשייך לאבוה דהא כיון דעיקר זכייית האב ע"כ הוא אח"כ שהיא זוכית בתחלה בהקנס וא"כ כל שמחלה או מטעם סילוק או מזיק ברשות נמצא דלא חל החיוב מעיקרו ואין כאן שבח נעורים שיזכה האב מחמתה, ואולי נימא דכל שזכתה תורה לאב שיזכה בקנס הבא אחר העמדה בדין ויש לו זכיה מעיקרא לכוף את בתו להעמידו בדין כדי שיזכה בקנס כמ"ש הרשב"א תו אינה בעלים על קנס זה למחלו ולהפקיע זכותו, ואע"ג דבכאן בין כך וכך לא פקע זכותו ע"י המחילה שלה כיון דאין נ"מ לאב אם זוכה מטעם מחילה או מטעם שבח נעורים ובלבד שיפטר מלשלם הקנס, מ"מ אין בכחה להפקיע זכותו מדין שבח נעורים, ואע"ג דבא על בתו גם הוא מוחל זכותו מ"מ אין מועיל מחילת האב לענין זה שלא יתחייב מתחלתו, כיון דעיקר זכותו הוא בקנס לאחר שנתחייב ואין בכחו לעקור עיקר החיוב שאינו עדיין בעלים ע"ז ואפילו שניהם מרוצים בזה ועדיין צריך תלמוד.

ודע דהתוס' בסנהדרין (דף ע"ג) תירצו בפשוטו דמיירי כמפותה שאמרה בפירוש שאינה מוחלת הקנס יעו"ש, והא דהתוס' לא תירצו כן בסוגיין והוצרכו ליכנס בדוחק הנ"ל, משום דתירוצו זה לא יתכן רק לטעמא דמועיל מחילה כמפותה מטעם סילוק, ומשו"ה אם אינה מוחלת הממון ליכא סילוק אבל לטעמא דמזיק ברשות כל שמסרה לו גופה לעשות כרצונו תו ליכא חיובא מעיקרא ומה לנו שאינה מוחלת, ועפ"ז נדחה נמי מ"ש הגרע"א ליישב קושית התוס' יעו"ש.

[יא] איברא דמ"ש הרשב"א דלדעת הירושלמי אם עמד האב ונתן לה כסף קנסה חוזר אח"כ וזוכה בה, צ"ע קצת במאי איירי אם כבר עמד בדין א"כ הרי זכה מיד אף שלא הספיק האב ליתן לדין דקיי"ל כרבנן דר"ש והאב זוכה משעת העמדה בדין, וא"כ מה שמשלם לה אח"כ קנסה אין זה בתורת תשלומי קנס כלל ואפילו

יהיב לה מדעתו אין זה אלא מתנה בעלמא דאין האב זוכה כלל במתנת בתו כמ"ש בתשובת הרשב"א (ח"ג סימן קמ"ג) והובאה בקצה"ח (סימן קע"ו סק"ו), ואם מיירי קודם העמדה בדין ל"ש כלל דין תשלומין כיון דליכא עדיין חיוב קודם העמדה בדין אפילו לצי"ש, א"כ הדר אין זה תשלומי קנס שיזכה אח"כ אביה מתורת שבח נעורים של זכות קנסה, ועוד דקודם העמדה בדין הו"ל האב מודה בקנס ונפטר לגמרי מקנס דהתשלומין גופא לא גרע מהודאה כמבואר בתשובת הרשב"א (ח"ג סימן ק"י) והובא בקצה"ח (סימן ש"ג סק"ד), ואמנם לקושיא זו י"ל דמיירי שלא בב"ד דל"ש דין מודה בקנס כמבואר בב"ק (דף ע"ה) אבל הראשונה קשה וצ"ע.

[יב] ודרך אגב אזכיר בכאן מה שראיתי בק"נ שמתה ע"ד הרא"ש (ס"פ אלו נעוה) שהביא דברי הרב אלפס שהוכיח דהלכה כרבנן דיש קנס לקטנה, מהא דבעי רבא יש בגר בקבר ודבנה הוי או אין בגר בקבר ודאבוה הוי, ולא משכחת לה דיש לה בן קודם בגר אלא דנאנסה בקטנותה ע"ש, ותמה הק"נ דמאי ראייה הוא דאיכא למימר דמיבעי לענין בושח ופגם דר"מ נמי מודה דיש ב"פ לקטנה כשאר חבלות, אלא שהר"ף סובר דהא דתנן הרי הן של עצמה אקנס קאי דב"פ דממונא הוא לאחזין בעי למהוי שכבר זכה האב וכ"כ הר"ן, אבל הרא"ש דס"ל כדעת הר"י דהא דקתני הרי הן של עצמה אבו"פ נמי קאי ודאי ראייה זו לאו ראייה היא ואין זה כי אם שהסכין המהירות פלטתו עכ"ד.

ובמחב"ת דברי הרא"ש פשוטים למאד דנהי דס"ל להרא"ש דגם ב"פ לא זכה האב אלא לאחר העמדה בדין אע"ג דממונא הוא ה"ט כמ"ש התוס' (דף ל"ח) ד"ה יש בגר דהוקשו לקנס דלמי שזה ניתן זה ניתן, וא"כ היינו דוקא במקום דיש תורת קנס דשייך להקיש ב"פ לקנס לענין זה, משא"כ לר"מ דס"ל בקטנה ליכא תורת קנס כלל רק ב"פ לכוף מתורת חבלה דעלמא, וא"כ האב זוכה מיד קודם העמדה בדין דל"ש כאן לומר דלמי שזה ניתן זה ניתן, ומשו"ה שפיר הוכיח הרא"ש דקיי"ל כרבנן דיש קנס לקטנה ואז מיירי הבעיא גם בב"פ, אבל לר"מ זוכה האב ב"פ דקטנה קודם העמדה בדין כשבח נעורים דעלמא וע"ע ברא"ש (שם סימן ה') ובתד"ה שפצעה בפניה (לקמן דף מ"ג) יעו"ש ק"פ.

סימן לט

בענין קטנה יתומה מפותה

מבואר צדק מ' וצכ"ד דיתומה מפותה אין לה קנס ולא צושת ופגם [ע"י דף ל"ב] משום דכיון דמדעתה עבד מחלה והמל"מ פ"ב מנערה הי"ג נסתפק אי דין זה הוא גם בקטנה דהא קטנה לאו צת מחילה היא והרצ המגיה שם הביא דברי התוס' ר"פ נערה ד"ה לאצ"י דמבואר דיתומה קטנה מפותה אית לה קנס ע"ש וכן מוכח מדברי התוס' צדק ל"ה סע"ב ד"ה ולא פיתוי שלא הקשו דהא מחלה אלא לפוס מאי דמוקי לה לקמן בנערה ע"ש, וצ"ח שמה פ"ב מנערה הי"א הוכיח דעת הרמב"ם ז"ל הוא דגם בקטנה מפותה אין לה כלום כשהיא יתומה דמהני מחילתה והוא ממש"כ הרמב"ם ז"ל שם כי"ד האונס את הצוגרת ואח הממאנת אע"פ שאין להם קנס יש להם צושת ופגם וע"כ כ"י אצל המפתה את כולן פטור מכלום עכ"ל ומדפטר ממאנת מפותה מבואר דגם קטנה מהני מחילתה דהא ממאנת מחפרש קטנה כמבואר צדק ל"ו ע"ש כל הסוגיא.

אכן ראיתי צמ"ח פ' משפטים צדין המפתה שהוכיח דעת הרמב"ם ז"ל דקטנה לא מהני מחילתה ויתומה קטנה אפי' מפותה יש לה קנס והוא ממש"כ בפ"י ממלכים שהעתיק בסוגיא דדף י"א דגר קטן מעבילין אותו ע"ד צ"ד והגדילו יכולים למחות והא דיהבינן לגיורת שנתגיירה פחותה מצ"ג קנס היינו לבי גדלה וכתב דין זה גם גבי מפותה וז"ל לפיכך אם צא ישראל על קטנה שהעבילה צ"ד כסף כתובתה או קנס אונס או מפתה יהי הכל תח"ו צ"ד עד שחגדיל ולא תמחה כ"י עכ"ל, הרי להדיא דקטנה יתומה [דהא כל גיורת יתומה היא] אית לה קנס כשנתפתה ולא אמרי' דמחלה, ולפי"ז נמצא דפסקי הרמב"ם ז"ל סתרי אהדדי דהא

אפילו כפתו לפני הארי או שהניחו ברעב עד שמת משא"כ ישראל ע"ש ומקורו צדק מדברי המדרש שם פ' נח לעיל מיד כל חי אדרשנו זה המוכר את חצירו לחי' להורגו מיד איש אחיו זה השוכר את אחרים להרוג את חצירו ע"ש, ודין זה אינו אלא צ"ב וי"ל דמה"ט חייב נמי כשעשה ע"י שליח דלא גרע מגרמא, ואין רא"י מצ"ע לישראל.

ואמנם נראה דדין זה דנכרי מיחייב אגרמא אינו אלא גבי ראיחה וכמו דמחייב אעובדים אע"פ שאכתי לאו נפש הוא אבל בשאר עבירות שצ"ג מזהר עליהם לא מנינו שיתחייב ע"י גרמא וקלת ראי' לזה מהא דע"ז ד"י"ד דאמרין אלפני דלפני לא מפקדין היינו דיכול למכור לנכרי תגר דבר שהתגר ימכרו לנכרי אחר לעבוד ע"ז, ואס"ד דנכרי מזהר אגרמא דע"ז א"כ הנכרי הראשון עלמו מחשב עובד ע"ז ע"י זה שימכרו לנכרי אחר ויגרום לעבוד ע"ז, וא"כ הא נמצא שהישראל קעבר אלפני עור [מיהא אפשר דאין לדמות כל הגרמות לענין זה] וע"י תוס' ע"ז דף ע"ו ע"ב ד"ה לנכרי מוצין לי ויש לפלפל בזה, ואם נאמר דבשאר עבירות שהצ"ג מזהר עליהן לא מיחייב אגרמא, א"כ מדמחייב ע"י שליח מוכח דלד"ע איכא דין שליחות אפי' באדם כזה דלענין שאר מילי ליכא צ"י דין שליחות, אך אולי גם דין זה שאמרו במדרש דנכרי חייב ע"י שליח אינו אלא בעבירה דראיחה ולא בשאר עבירות אע"פ דכל הני דחשיב לעיל צמדרש צעד אי' צדיין אי' בלא עדים בלא התראה איתנייהו בכל עבירות כמבואר בהרמב"ם ז"ל פ"ט ממלכים הי"ד מ"מ הא בחר הכי נקיע נמי ע"י עובדים שד"ז אינו אלא באיסור ראיחה ואולי ה"ה הא דחייב ע"י שליח נמי אינו אלא באיסור ראיחה וע"ע בכל זה אך התומים צסי' ל"ב כנראה שתפס מדברי המדרש דבכל איסורין שצ"ג מזהר עלי' חייב ע"י שליח ע"ש.

סוגיית הדף

קלח קהלות כתובות סימן לט יעקב

מפ"צ מנערה מוכח דגם קטנה מפותה אין לה כלום כשהיא יתומה וכמש"כ האו"ש.

ובלענ"ד צזה לכא"י דחלוק צזה קנס מצו"פ דבהלכות מלכים ה"א מפורש בדברי הרמב"ם ז"ל דמיירי מענין קנס וכן בסוגיא דד"א הא מיירי מקנס דאמרי יהבינן לה קנס ואזלא ואכלה בגיורתה כו' וצזה פסק דלא מהני מחילת הקטנה לפטרו מקנס אבל צהביא דפ"צ מנערה בממאנת הא מיירי צהביא לענין צו"פ דקנס צל"א"ה ליכא בממאנת אפילו אנוסה, וצו"פ פוסק הרמב"ם ז"ל דגם קטנה מהני מחילתה וטעמא דמלתא י"ל כמש"ת.

דהנה הירושלמי סובר דצקנס לא מהני מחילתה ואפי' יתומה נערה מפותה איה לה קנס משום דאין אדם מוחל דבר שאינו צרשותו דקנס אינו זוכה צו עד שעת העמדה בדין והוצא בתוס' ר"פ אלו נערות ד"ה והצא על אשת אחיו וכתבו התוס' דצ"ס דידן דל"צ א' דמוקי לה ביתומה מפותה מוכח דסברינן דשפיר יכולה למחול את הקנס וטעמא דמלתא דמהני מחילה לקנס אע"פ שהוא דבר שלא צה לעולם, כתב הרמב"ן ז"ל בדף ל"ז במתני' דהצא על בתו כו' וז"ל ואעפ"כ נראה דצדכין שיתומה מפותה אין לה קנס ויכולה היא למחול אע"פ שלא זכתה עדיין, הא למה זה דומה לאמר לאשתו דו"ד אין לי צנכסייד צחייד וצמותך שאם מתה אינו יורשה וכו' [והוא מדין סילוק שמסלק עצמו מצד העתיד לצא לפניו, וסילוק שפיר מהני צדצר שלא זכה צו עדיין שטיקר דין סילוק הוא לדצר שלא זכה צו] ועוד קרע שיראין שלי והפער הוא, שלא הקנס צלצד מוחלין [מוחלת] לו אלא גופה מסרה לו לעשות צה כרצונו והיא שגורמת ועושה הכל כו' עכ"ל והוצא צהר"ן ז"ל ס"פ א"י ע"ש, המתצאר מזה דצקנס לא שייך ענין מחילה כיון שעדיין ליכא חיובא והא דמהני מחילתה הוא או מדין סילוק או

מדין קרע כסותי דפטור אצל צושת ופגם דממונא הוא, מלצד דין קרע כסותי צפשוטו כיון דצבר איכא צשעת ציאה חיוב ממונא שפיר מהני מדין מחילה.

והנה צכל דוכתי קי"ל דקטן אין לו דעת וגמירת דעת לעשות קנינים אלא שחכמים תיקנו דהפטעות מקחן מקח וממכרן ממכר ומתנתן מתנה כצוצאר צגיטין דנ"ע והוא משום כדי חייו דאי לאו דעצדי לי נייה נפשי לא הוי יהיב וה"ה דמחילתן מחילה כצוצאר צפוסקים ז"ל הוצא צש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק פ', וכ"ז צמחילה שגם הוא ענין הקגאה ונתינת מתנה לצצירו אצל דין סילוק ודין קרע כסותי דמהני צבי גדול אינו כלל מענין נתינה לצצירו רק הוא סילוק רשות עצמו או נתינת רשות להציק לו צזה דדר דינא דאין מעשה קטן כלום ולא מהני אמירתו ונתינת רשות שלו, ומחילה צבי צו"פ דמהני מדין מחילה וכמש"ת שפיר נמי מהני צבי קטנה דהא מחילתה מחילה מדצצן אצל צבי קנס דלא מהני מחילה ורק מדין סילוק או קרע כסותי פטור זהו דוקא כשהיא גדולה שדינים אלו דסילוק וקרע כסותי ליכא צקטנה ומש"ה שפיר פסק צהלכות מלכים דמחייב קנס אע"פ שהיא מפותה וכאילו סילקה עצמה או אמרה קרע כסותי וכמש"ת.

וא"ת תינה קטנה שצאה לעונה הפטעות אצל מסתימת הרמב"ם ז"ל צבי ממאנת הא משמע לכא"י דכל קטנה יתומה אין לה צו"פ ואפי' לא הגיעה לעונת הפטעות והתם מ"ע מהני, הא מחילתה לאו כלום הוא, י"ל צזה דכל קטנה שלא הגיעה לעוה"פ אינה נקראת מפותה כלל ונחשבת אנוסה גמורה מאחר שעדיין אין לה אפי' דעת הפטעות והיא צכלל אנוסה שכתב שם הרמב"ם ז"ל דחייב צו"פ וכע"ג כתב הצית מאיר הוצא צפ"ת סי' קע"ח סק"ז צמה שפוסק הרמב"ם ז"ל דקטנה אשת ישראל שזינתה צרצון נאסרה על צעלה דגם

